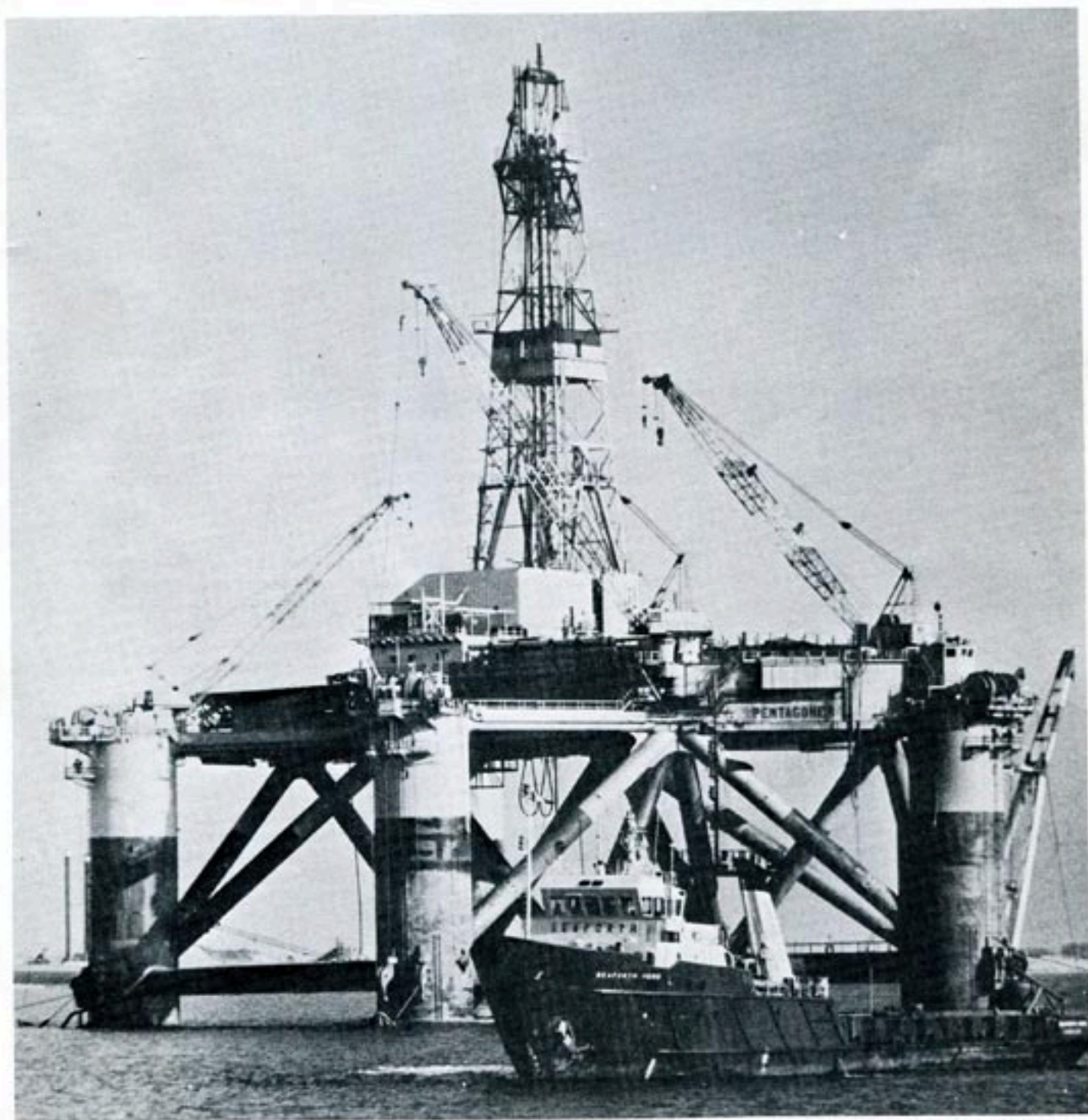

CONTRA

Contra
tycks
det
om

Nummer 1. Årgång 6. Januari 1980. Lösnummerpris 5:-.

OLJEENERGI ★ BERLIN — DEN DELADE STADEN

"Hela Berlin är ett moln"

"Ganz Berlin ist eine Wolke" – ordagrant översatt "Hela Berlin är ett moln" lyder den lättfärdiga reklamfrasen för det "glada livet" i Väst-Berlin. Den som reser till Berlin i föresatsen att roa sig får säkerligen valuta för pengarna. Men då har resenären missat det sanna Berlin. I Berlin finns Europas mest skrämmande och deprimerande byggnadsverk – Muren.

Ockuperad stad

Den som reser till Berlin reser till en ockuperad stad. Det blir man varse när man tar sig till staden, på vilket sätt det nu än är. Med väg och järnväg passerar man östtyska gränskontroller två gånger. Med flyg måste man resa med ockupationsmakternas flygbolag. Med Lufthansa eller SAS går det inte att ta sig till Väst-Berlin. Valet står mellan Pan American, British Airways eller Air France. Ett flygbolag från vardera ockupationsmakten. Till flygfältet Schönefeld, som ligger i Östtyskland, strax utanför själva staden Berlin flyger SAS någon enstaka tur. Men det är knappast ett praktiskt sätt att resa för den som ska till Väst-Berlin.

Direktflyg mellan Berlin och Sverige (Malmö) var annars bland de allra första linjerna som öppnades av Lufthansa och sedermera det svenska flygbolaget ABA. Så enkelt är det inte idag.

Muren

I Berlin finns inget Eiffeltorn, ingen Tower of London eller Empire State Building. I Berlin finns Muren.

Berlin är unikt. På inget annat ställe i världen är Muren uppbyggd kring de fria människorna, för att stänga fångarna ute.

Första kvällen i Berlin tar jag en längre promenad för att komma till Muren. Jag och min svenske följeslagare går längs Strafe des 17. Juni, som går genom den jättelika parken Tiergarten. Strafe des 17. Juni har fått sitt namn efter dagen för arbetarupproret i Öst-Berlin 1953. Protesterna kulminerade på Unter den Linden, som är samma gata, på andra sidan Brandenburger Tor.

På kvällen är Strafe des 17. Juni ödslig. Några flickor som utövar "världens äldsta yrke" är de enda människor som finns i grannskapet. Någon gång kommer en bil och gör upp en affär, och flickan försvinner.

På avstånd syns Brandenburger Tor. Tystnaden bryts av våldsamt hundskall. Ljudet kommer bortifrån muren, det är andra sidan som hörs. Strafe des 17. Juni är mer än 2 kilometer lång, så det tar en bra stund att ta sig ända till Muren. Innan vi når fram hör vi även två skott avlossas.

Från Väst ser man inget av vad som händer

på andra sidan Muren. Och det finns knappast någon bevakning, annat än vid kontrollstationerna. Ingen i Väst lär därför få veta varför hundarna skällde och varför skott avlossades den mörka novemberkvällen i Berlin. Förhoppningsvis var det en kanin som råkade illa ut. Den kan ha utlöst de s.k. "dödsautomaterna". Men borde i så fall kanske ha gett en skottsälva, inte bara två skott till resultat?

Mycket få människor försöker idag ta sig över från Öst till Väst över Muren. Det är egentligen detsamma som ett självmordsförsök. De ungefär 5.000 flyktingar som tar sig från Östtyskland till Västtyskland varje år använder sig antingen av motorvägarna mellan Väst-Berlin och Västtyskland eller av flykt via tredje land, där kontrollen inte är så hård (Tjeckoslovakien, Ungern m.fl. länder). Bara några hundra tar sig över gränsen mellan Östtyskland och Västtyskland, och över Muren i Berlin var det länge sedan någon var framgångsrik.

Men någon kanske gjorde ett misslyckat försök just denna kväll? Förhoppningsvis var det bara en kanin...

Axel Springer

När vi nått fram till Muren kan vi konstatera vad vi redan visste förut. Muren är numera en prydlig konstruktion, helt till för Västsidan. Det finns inte ens taggtråd ovanpå muren. Muren, i dess nuvarande utförande, är inte till för att hindra flykt från Öst till Väst, utan för att hindra insyn från Väst i de anläggningar som verkligen skall hindra flykt. De ligger i en bred zon på andra sidan Muren. Den som från Öst försöker ta sig till Muren kommer aldrig så långt. Han blir hejdat av taggtråd, hundar, minfält eller beväpnade vakter.

Kvarteren närmast muren är jämnade med marken. Något kvarter bort syns de närmaste husen. Inte ett ljus i fönstren. Fönstren är igenmurade.

Min följeslagare får syn på en neonskylt långt borta. "Se, ljusreklam, det trodde jag inte om Öst-Berlin." Jag läser med stor ansträngning skylten: "Axel Springer Verlag A.G."

Det var inte någon neonskylt i Öst. Vi hades sett tvärsigenom den "utbuktning" som Öst-Berlin gör vid Brandenburger Tor. Vi såg över till Springer-koncernens högkvarter. Det

är en stor modern byggnad som ligger bara någon meter från muren. Den stora tidningskoncernen har medvetet placerat sig där. En ljusdning på översta våningen ger ständigt senaste nytt för Öst-Berlins invånare.

Östsidan har svarat med att bygga sina högsta hus på kvarteren i närheten av Springers byggnad. För att skymma sikten antagligen.

Checkpoint Charlie

Morgonen därpå beger jag mig till Väst-Berlins största sevärdhet, Haus am Checkpoint Charlie. Det står inte omtalat i de turistbroschyrer som delas ut till utlänningar, men är värt ett par timmars besök. Huset ligger vid Muren, i kvarteret bredvid Springers byggnad. Genom fönster kan man titta in över Muren. I huset finns en utställning med foton som visar flyktförsök, lyckade och misslyckade. Det finns också exempel på utrustning som använts för att gräva tunnlar, på bilar med kulhål som använts vid flyktförsök osv.

En bit av ett galler från floden Sprees botten visar vilka konstruktioner som finns för att hindra flykt under vattnet. Under en tid hade man från Väst lyckats montera bort en del av gallret, och den som kände till exakt var det 75 cm breda hålet fanns kunde under vattnet simmande ta sig till Väst. Nu finns gallret i flerdubbla led, och med andra anordningar dessutom.

I Haus am Checkpoint Charlie finns också ett bra urval böcker till salu. Bland annat John Barrons bok om KGB, men också en bildbok om Muren och den delade staden.

Haus am Checkpoint Charlie fick tidigare bidrag från den tyska förbundsregeringen i Bonn. De bidragen drogs in i samband med Willy Brandts nya Östpolitik. Huset är nedslutet, och sköts av idealister. Man klarar sig genom bidrag från besökarna och en mindre summa från Väst-Berlins kommunala myndigheter.

Jag tar en promenad längs muren på det som en gång var Zimmerstraße. Vid varje gata som leder rätt in i muren är det klottrat slagord, som exempelvis "DDR=KZ" (Östtyskland är ett koncentrationsläger). Det finns också monument över Murens offer med färskas blommor. 171 dödsoffer vid flyktförsök över Muren är kända i Väst. Men det är säkert fler.

Jag köper "Die Welt" i hörnan av Fried-

Muren vid Checkpoint Charlie. Den enda byggnad som står kvar på östsidan är officinen för en kommunistisk propagandatidning. Längst till höger Springer-koncernens höghus.

richstraße och Kochstraße, 75 meter från Checkpoint Charlie och 100 meter från Springers komplex. Innehavaren av tobaksaffären upprepar med avsmak i rösten "Die Welt". Naturligtvis har han tidningen, undanstoppad under de andra. Man förvänar sig bara över att stöta på den bland svenska och tyska vänsterextremister så vanliga inställningen till Springer-pressen på ett ställe som detta.

K-pistar på T-banan

Jag tar tunnelbanan från Kochstraße. Två av Väst-Berlins tunnelbanelinjer går rätt igenom Öst-Berlin. Det finns t.o.m. stationer på östsidan, som inte varit i bruk sedan 1961. Hela Berlins tunnelbanenät drivs för övrigt av Öst-Berlins kommunala myndigheter. Tågen saktar farten vid stationerna i öst. Det är inget ordentligt ljus påkopplat, men i halvskymningen kan man se att det finns "Folk-poliser" med k-pistar. De vandrar hela dagarna i mörkret i tunnelbanan. På stationer som aldrig används. Och där ingångarna är igenmurade. Någon kunde kanske komma på att gräva sig ned och kapa ett tunnelbanetåg?

Jag läser morgontidningen mellan stationerna. Fem meter ovanför mig är den strängt förbjuden. Det skulle kunna medföra fängelsestraff att läsa den tidning som är tryckt några hundra meter härifrån. I anvisningarna för den som skall ta sig över från Väst- till Öst-Berlin understryks att det är förbjudet att ta med sig tidningar och böcker. Det är något som kontrolleras noga vid gränspassagerna.

I motsatt riktning är det naturligtvis fritt fram att ta med sig vilka tidningar som helst. Men vem skulle vilja ta med sig "Neues Deutschland" till Väst? Eller "Neue Zeit", den tidning som ligger i ett förfallet hus alldeles intill Checkpoint Charlie, det enda hus på östsidan så nära Muren, som inte har

rivits. Det är väl den pålitliga personalen som gjort att man fått ha huset kvar.

Frihetsvänner

Efter resan genom Öst-Berlins underjord promenerar jag längs Kurfürstendamm. Jag letar efter nummer 62. Där finns Bund Freies Deutschland. Chefen för organisationen hälsar mig hjärtligt välkommen. Han, dr. Lothar Meyer, var i femton års tid stadsfullmäktig för socialdemokraterna i Väst-Berlin. Men när Brandts nya östpolitik genomfördes ville han inte vara med längre. Nu leder han en organisation som arbetar för ett demokratiskt Tyskland. För ett demokratiskt Tyskland i såväl öst som väst. Organisationen har ansetts stå Franz-Josef Strauß nära. Den ställde upp som eget parti i valen i Väst-Berlin 1975 och fick 3,8% av rösterna, efter bara två månaders arbete. Nu har man inte längre några ambitioner att verka som politiskt parti. Man arbetar som opinionsgrupp över partierna.

"Folk i Skandinavien är inte alls politiskt medvetna," menar Lothar Meyer, som tidigare har haft en hel del affärskontakter i Sverige och Finland. "Samma utveckling ser vi i Förbundsrepubliken. I Berlin är på ett helt annat sätt alla medvetna om de politiska realiteterna. Alla är medvetna om den verklighet vi lever med, som av många i andra delar av världen viftas bort som överkliga skildringar från 'det kalla kriget'. Vart vi än går har vi Muren. Varje gång vi vill ta oss ur staden måste vi förnedra oss inför de östtyska gränsvakterna, eller flyga med ett utländskt flygbolag, eftersom östsidan inte accepterar att Lufthansa får flyga till Berlin. Vi har den politiska verkligheten inskriven i namnet på institutioner som Freie Universität, vår radiostation Sender Freies Berlin eller platser som Straße des 17. Juni eller Platz der Luftbrücke."

När jag lämnat Bund Freies Deutschland blir jag snart medveten om den militära laddningen i området. Jag promenerar på en bro över stadsmotorvägen. Dånnet får mig att titta ned. Ett kompani stridsvagnar kör i hög fart längs motorvägen.

Till Öst-Berlin

När jag sedan skall besöka Öst-Berlin, blir jag rekommenderad av vänner att undvika de många rundturer som erbjuds i Väst. De ger inte den sanna bilden. Alldeles bortsett från att den guide som stiger på i öst ljuger obehjdat, så får man inte rätt uppfattning om staden om man bara ser på turistattraktionerna och dessutom slipper ifrån den förnedrande gränspassagen. (Rundturer från Väst kontrolleras inte lika noga som enskilda personer som tar sig in).

Jag tar S-bahn, den överjordiska järnvägen. Det är det bästa sättet att ta sig in i Öst-Berlin. Man åker över floden Spree rätt in i Öst-Berlin. Järnvägen går parallellt med muren flera hundra meter, och man kan studera vad som döjer sig bakom Muren ganska ingående. (Sitt på högra sidan i tåget). Järnvägen är omgärdad av höga stängsel. Var hundrade meter finns vaktom med välbevaprade vakter. Men efter en kort stund är man på stationen Friedrichstraße.

Där skiljs det på folk och få. Väst-Berlinare i en kö, västtyskar i en annan, östtyskar (pensionärer och partipampar) i en tredje. Och vi övriga i en fjärde. Det visar sig att somliga är mer jämlika än andra i denna fjärde kö. Kan man förevisa ett rött sovjetiskt pass är det bara att passera och placera sig främst i kön. För att klara av det räcker det med att visa utsidan av passet.

Jag står gott och väl en timme i kö. När jag når fram till passkontrollen utsätts jag för en

utomordentligt noggrann granskning. Min bild jämförs med pussets bild sex eller sju gånger. Tjänstemannens blick granskar varje detalj och jämför den med passbilden. Ansiktet tas i sektioner. En blick ned i passet, en blick på ansiktet. Proceduren upprepas till dess att man är helt övertygad om att passet är det rätta.

Jag har rest i många länder med hårda visumregler och stränga kontroller. Men jag har aldrig upplevt en så noggrann och minutiös kontroll av att personen verkligen överensstämmer med bilden i passet. Jag betalar 5 (västtyska) mark och får ett dagsvisum för Öst-Berlin. Jag måste lämna staden före midnatt och får inte ge mig utanför stadsgränsen.

Man gör aldrig någon kontroll mot "svarta boken". Jag får därför inte veta om jag är "svartlistad" eller ej.

Valutakontroll

Efter ytterligare en tjänsteman i passkontrollen kommer jag till den obligatoriska växlingsstationen. Här får jag betala ytterligare 6.50 mark för att få titta in i fängelset. Dvs. jag tvingas växla 6.50 västtyska mark mot 6.50 östtyska till kursen 1:1. I Väst-Berlin kan man köpa ungefär 4.50 östtyska mark för en västtysk, och på svarta marknaden i öst är skillnaden ännu större. I officiella sammanhang lever man dock på fiktionen att de två valutorna är likvärdiga. Man är dock väl införstådd med att ingen är så dum att han växlar mer än vad som är absolut nödvändigt till den officiella kursen. Pengarna ligger därför prydligt förpackade i plastpåsar med 6.50 i varje. Inte ens den som räcker fram en 50-marksedel blir tillfrågad om han vill växla mer än 6.50. Han får automatiskt tillbaka 43.50 i västtyska mark och 6.50 i östtyska.

Sedan är det valutakontrollen. Där skall egentligen all utländsk valuta deklarerars. Det tar man dock tydligen inte så hårt på.

Man vet att det florerar en livlig svart handel med valuta. Den västerlänning som kommer till Öst-Berlin kan knappast undgå att bli tillfrågad av personer som vill växla svart. Det är också ett populärt knep av polisen att släppa dit obekväma personer. Att erbjuda svart handel med valuta. I de allra flesta fallen är det dock fråga om hederliga östtyskar som vill komma över den valuta som är den enda gångbara i "Intershop"-kedjan, där man kan handla kvalitetsvaror, utländska och inhemska, som aldrig står att få tag på i den öppna handeln.

I Intershop-butikerna ställs inga frågor om hur man fått tag på valutan. Där är man tacksam över att den trots allt kommit in i landet.

Med de växelkurser som råder på den svarta börsen blir mycket billigt i Östtyskland, men kvaliteten är naturligtvis ofta undermålig. Räkna man efter den officiella växelkursen är det mesta mycket dyrt.

Och det är östtyska mark som de vanliga inkomsttagarna i Östtyskland tjänar. Det måste man tänka på vid en jämförelse. Det har ibland sagts att Östtyskland nu skulle ha nått brittisk levnadsstandard. Men det är en fiktion som byggs på växelkursen 1:1. Vid en rimlig växelkurs blir bilden en helt annan, även om

England ligger långt efter övriga Västeuropa i levnadsstandard.

Plötsligt är jag mitt ute i Öst-Berlin. Rader av nya prydliga byggnader finns i närheten av stationen. Och vid Alexanderplatz i det som är Öst-Berlins centrum. Det är inte så många bilar i trafik. Och de flesta är av märket Moskvitch (när de såldes i Sverige hade de en medellivslängd på sex år). Inslaget av herrar i uniform är stort. Många av dem är ryssar. Men de flesta verkar vara militärbyråkrater med dokumentportfölj.

Man behöver emellertid inte gå många kvarter från det fashionabla Unter den Linden för att stöta på det verkliga Öst-Berlin. Jag går längs Friedrichstraße och ser de igenbomrade tunnelbanenedgångarna. Därnere går tågen som för människor mellan stadsdelarna i Väst-Berlin. Vid Mohrenstraße ser jag en bombskadad kyrka. Signifikativt nog är den inte reparerad. Här är det inte, som i Väst-Berlins Gedächtniskirche, fråga om ett minnesmärke över krigets offer. Nej det är ett uttryck för regimen inställning till kyrkan. Och dess ekonomiska oförmåga.

Jag tar S-bahn ut till arbetarstadsdelarna kring Prenzlauer Berg och Schönhauser Allee. Jag lämnar de stora genomfartsgatorna och går in på bakgatorna. Husen ser fallfärdiga ut. Putsen flagar. Smutsen ligger i tjocka lager. Allt ser dystert ut. Änglok (!) spy ut sin rök, och koldammet lägger sig ännu djupare. Jag har kommit till den mest välmående staden i det mest välmående kommunistiska landet. Jag får min uppfattning om kommunismen i hög grad bekräftad.

Jag tar tunnelbanan tillbaka. Vagnarna verkar var från Weimar-republikens tid. De är inte nämnvärt underhållna sedan dess, men bänkarna är tydligen utbytta någon gång. Stora mängder tunnelbanevagnar togs som krigsbyte av ryssarna efter andra världskriget. Efter det fick man tydligen plocka fram vad som fanns kvar i reservförråden av gamla vagnar. Och en del är i trafik än. Det skall dock medges att ungefär hälften av tågen

förefaller vara av betydligt modernare datum.

Passagerarna är mycket blandade. Flickan bredvid mig på bänken ser ut som en karikatyr av en aktiv ungomkommunist. Jag utgår från att hon läser en bok från Partiet, men då jag tjuvläser några stycken upptäcker jag att det är en helt vanlig deckare. Andra passagerare sitter och läser i lättare tidskrifter. En prydlig byråkrat håller hårt om sin dokumentportfölj.

Ut ur fängelset

Jag ger mig åter av till Väst-Berlin. Återresan måste ske samma väg som inresan. Vid stationen på Friedrichstraße stöter jag på den första kontrollen redan innan jag släpps in i byggnaden. Sex gånger tittar mannen i passet för att sedan granska en del av mitt ansikte. En stor skylt säger att det är straffbart för andra än de med giltiga resehandlingar att gå in i byggnaden. Jag betvivlar att någon skulle klara av det konststycket.

Utänför byggnaden ser jag två familjer i äldre medelåldern ta farväl av varandra. Är det kanske syskon som skilts åt av Muren?

Sedan man väl kommit in i byggnaden vidtar den egentliga passkontrollen. Återigen granskas mitt ansikte sex gånger och passet lika många gånger. För att lätta upp stämningen föreslår jag att jag skall rita in mustascherna på passfotot, så att det blir lättare att känna igen mig. Det är tur att blickar inte kan döda. Det är inte bara jag som granskas sex gånger. Det gäller alla.

Ytterligare en kontrollant tar hand om mitt visum och kontrollerar att det är i sin ordning.

På perrongen till stationen finns en Intershop-butik som säljer skattefri sprit och tobak av bästa västerländska märken. Allt för att få in valuta. Myndigheterna i Öst-Berlin är väl medvetna om att man inte får ta in sprit och tobak skattefritt efter ett besök i Öst-Berlin, men formellt har resenärerna möjlighet att anmäla varorna vid inresan och begära att få betala skatt för dem.

Kommersen är livlig. När det gäller att tjäna pengar är inga knep för fräcka för östtyskarna.

Väst-Berlins polis gör stickprov vid återresan. Min vagn råkar ut för ett sådant. En neger avslöjas med att ha en limpa cigaretter. Han får välja mellan att betala skatt eller att (mot kvitto) lämna ifrån sig cigaretterna. Han protesterar våldsamt och skriker om orättvisor och rasdiskriminering. Varför kontrollerar man just honom? Det finns andra passagerare i vagnen som inte är kontrollerade! Det blir en häftig ordväxling. Det drar ut på tiden. Alla andra smugglare hinner en efter en smyga av på stationerna som passerar i Väst. Den svarte mannen lämnar till slut också själv tåget i vredesmod, han slänger kvittot på de beslagtagna cigaretterna. Hans foreställning om rasdiskriminering har räddat åtskilliga andra smugglare.

Carl G. Holm

Marknadsekonomins mirakler:

Sydkorea

Mordet på president Park Chung-Hee innebar att Sydkorea för några dagar kom i centrum för massmedias uppmärksamhet. Under Park Chung-Hees tid har en anmärkningsvärd ekonomisk uppbyggnad skett, helt grundad på marknadsekonomins principer. Många hoppas att denna politik skall kunna fortsättas, men samtidigt kompletteras med en politisk demokratisering. Fil dr Sven Rydenfelt redogör i denna artikel för den ekonomiska utvecklingen i Sydkorea. Artikeln var skriven innan mordet på Park Chung-Hee.

Vid Koreakrigets utbrott 1950 hade huvudstaden Söul drygt en miljon invånare. Vid krigets slut 1953 låg staden i ruiner, och eftersom avståndet till det fiendliga Nordkorea var endast fyra mil, tvekade man länge om man skulle våga sig på en återuppbyggnad. I dag har huvudstaden 7,5 miljoner invånare. Och hela landet som 1950 hade 20 miljoner invånare 1979 36 miljoner invånare. Inte bara en återuppbyggnad utan en fantastisk expansion speglas i dessa siffror. Vad har hänt?

Under de första 8-9 åren efter krigsslutet var landet som förlamat av krigsfördörelse och av en ekonomisk politik i planhushållningens och centralstyrningens tecken. USA pumpade in massor av pengar men utan synbara resultat. Den ekonomiska stagnationen verkade hopplös. Håkan Hedberg skriver i sin bok *Den nya utmaningen: Sydkorea!* (1977) härom: "Sommaren 1963 slog jag igen den egna dörren till Sydkorea med en smäll: Det skulle inte bli några fler besök, det här landet hade ingen framtid, på landsbygden åt man bark från träden och de nyutexaminerade akademikerna gick rakt ut i arbetslöshetsköerna — till skillnad från Nordkorea, som (rapporterade jag till min tidning, Stockholms-Tidningen) växte betydligt snabbare och som skulle distansera rivalen i söder alltmer för varje år. Jag spådde fel, men det gick inte att skymta någon gryning i statistiken."

Om Hedberg varit lite mindre förblindad av sina socialistiska skygglappar, borde han sommaren 1963 ha upptäckt den radikala förändring och expansion som sedan ett och ett halvt år tillbaka utlöstes av en radikalt ny ekonomisk politik, konkretiserad i en femårsplan.

Planhushållningen avskaffas

Den totala ekonomiska stagnationen med massarbetslöshet och misär skapade ett missnöje som 1961 exploderade i en militärrevolt. Makten övertogs av en militärjunta med generalen Park Chung Hee i spetsen. Planhushållningens och centralstyrningens totala fiasko förklarar att den nya regimen i stället satsade på motsatsen — en ren marknadshushållning med privata företag och fri konkurrens. Och en regering som gjorde allt för att

jämna vägen för, stödja och hjälpa företagen. Bristen på kapital komprimerades så långt det var möjligt med en omfattande upplåning i utlandet. Landet som så gott som saknade industriella naturresurser, hade som enda värdefulla tillgång en arbetsvillig befolkning med relativt god skolutbildning.

Men inga tillgångar i världen hjälper så länge maktthavarna för en politik som förlamar människornas skaparkraft och vilja till insatser på det ekonomiska området. Först när den nya regimen från början av 1962 röjde undan snårskogen av centrala regleringar — hela tvångshushållningen — utlöstes och frigjordes alla de krafter och energier som tidigare varit bundna och djupfrysta.

Som alltid i sådana fall blev följden av frigörelsen att företag startades på löpande band, sköt upp som svampar ur marken, växte och utvecklades. Och allt i en fullständigt rasande takt. Som en explosion av företagande.

När första femårsplanen 1962 sattes i verket, var det inte många som trodde på dess optimistiska målsättning, årliga produktionsök-

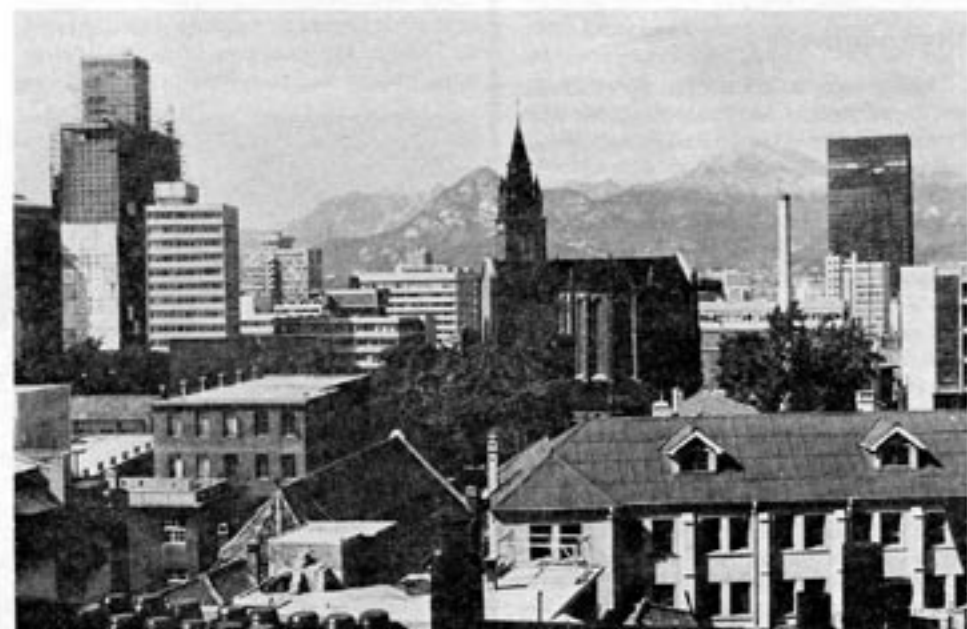
ningar på 8 procent. I själva verket kom målet att överträffas inte endast under första femårsplanen utan också under de följande. Och än snabbare än produktionen växte exporten. En volym om 40 miljoner dollar 1962 hade 1977 blivit 10.000 miljoner. Ett av landets nya storföretag, Hyundai-koncernen, exporterade ännu 1971 för endast 7 miljoner dollar, en siffra som sex år senare, 1977, stigit till 1.500 miljoner.

Lysande framsteg

Ulsan, idag en industristad med sjudande verksamhet i sydöst, var för åtta år sedan en fiskarby. Nu rymmer Ulsan bland annat världens största privatägda varv. När det 1973 stod färdigt, hade det redan byggt sin första supertanker. Fyra år senare, 1977, hade det levererat 75 fartyg och hade 32 underbyggnad. Personalen — 25.000 — arbetade i tre skift.

Landets fartygsproduktion som 1966 uppgick till 81.000 ton, hade tio år senare stigit till 2.600.000 ton. Det betyder att Sydkorea idag bygger mer tonnage än Storbritannien. Det

(forts. på sid. 7)

Söuls moderna "skyline"

Vem tog hem spelet i regerings- förhandlingarna?

Den vanlige tidningsläsaren får knappast någon klar bild av resultatet i regeringsförhandlingarna. Var det moderaterna som vann, eller centern, eller folkpartiet? Åsikterna i pressen varierar med partifärg. Contra gör ett försök till analys på vår grund som oberoende borgerlig tidskrift.

Den som läser tidningskommentarerna till regeringsbildningen får vanligen en mycket partisk bild. I centertidningarna har centern tagit hem spelet, i folkpartitidningarna är man besviken på att Fälldin och inte Ullsten blev statsminister, i moderattidningarna understryker man att moderaterna gjorde stora vinster, och i den socialdemokratiska pressen menar man att Ullsten kapitulerat inför Bohman och hans "lakej" Fälldin.

Allt passar in i det politiska önsketänkandet eller den politiska propagandans mönster. Och ingen är beredd att ge en fristående bedömning av vad som hände i samband med regeringsbildningen och vem som gjorde vinster respektive framsteg.

Contra är en oberoende borgerlig tidskrift, som inte har någon knytning till ett visst parti. Vi hoppas därför att vi skall ha bättre förutsättningar än den partipolitiskt bundna pressen att göra en självständig analys av vad som hände. Det ska vi försöka göra här.

Utgångsläget

Utgångsläget är bekant för alla, men det kan lätt misstolkas. Moderaterna gjorde stora framsteg, medan centern gick kraftigt tillbaka. Folkpartiet stod nästan stilla.

Moderaterna hade därigenom stärkt sin förhandlingsposition på centerns bekostnad. Men det är väsentligt att komma ihåg att det är partiernas absoluta storlek, inte deras vinster eller förluster som bör vara den verkliga styrkemåttaren i regeringsförhandlingarna.

Med en sådan måttstock framstår centern och moderaterna som ungefär jämbördiga parter, var för sig nästan dubbelt så stora som folkpartiet.

Folkpartiet

Mot den bakgrunden förefaller folkpartiets besvikelse med resultatet av regeringsförhandlingarna som svärförståelig.

Folkpartiet fick, mot bakgrund av valresultatet, en god utdelning, även om förväntningarna var ställda ännu högre.

Efter minoritetsregeringens tillträde hösten 1978 överskattade folkpartisterna sin egen styrka såväl opinionsmässigt som då det gällde förhandlingsskicklighet och möjlighet att utnyttja det politiska läget till partiets fördel.

Det sätt på vilket minoritetsregeringen Ullsten bildades, där Ullsten gick ifrån den gemensamma deklARATIONEN med Bohman om vad som skulle hända efter trepartiregeringens sönderfall, medförde att folkpartiet betraktades med misstänksamhet inom moderaterna. När moderaterna inte lyckades manövrera fram Bohman till statsministerposten var det ganska självklart att partiet skulle "ge igen" för de oförrätter som man ansåg sig drabbade av från folkpartiet i samband med regeringskrisen 1978. Alltså stödde man Fälldin som statsminister. Enligt vad Contra erfar skall detta ha skett i utbyte mot centerns stöd i talmansvalet. Moderaterna köpte en prestige-post i utbyte mot stöd till Fälldin.

När talmansvalet inte utföll enligt ritningarna stod moderaterna trots detta kvar vid sitt stöd till Fälldin. Stämningarna i folkpartiet efter uppgörelsen Bohman-Fälldin var mycket

irriterad. Mycket talar för att det var folkpartister som röstade på Ingemund Bengtsson i talmansvalet, detta i missnöje över att man såg en konstellation (m)-(cp) bildas i regeringsförhandlingarna. Istället för en uppgörelse mellan mittenpartierna, som moderaterna sedan skulle tvingas acceptera utan ändringar, blev det fråga om reella trepartsförhandlingar och i viss utsträckning också tvåpartsöverenskommelser (m)-(cp) respektive (fp)-(cp).

Folkpartisterna såg sig utmanövrerade från sin starka förhandlingsposition, och en del började överväga möjligheten att försöka fortsätta med en folkpartistisk minoritetsregering. Dessa ställde sitt hopp till Per Gahrton, känd som radikal inom partiet. På partiets interna gruppmöten var emellertid Gahrton en av dem som starkast förespråkade trepartialternativet, till de missnöjdas stora besvikelse.

Utfallet i statsministerfrågan speglar väl valresultatet, och sakligt sett kan det inte anses vara ett misslyckande för folkpartiet. Även om förhoppningarna och ambitionerna var betydligt högre ställda.

När det gäller övriga statsrådsposter försökte man inom folkpartiet driva igenom en "social profil". Folkpartiet ville ha ministerposter som visade — och kunde användas för att visa — att folkpartiet tillhör den borgerliga vänstern, som understryker samhällets sociala ansvar. Därför satsade man på att få hand om socialdepartementet, bostadsdepartementet och arbetsmarknadsdepartementet, samt inom dessa departement även de biträdande ministerposterna (sjukvård, planfrågor och invandrar/jämställdhetsfrågor).

Dessa önskemål kombinerades med kravet på en prestigepost för partiledaren Ola Ullsten, och ett fasthållande kring budgetdepartementet. Helst ville man också behålla kontrollen över industridepartementet, men man insåg att detta skulle vara en alltför hög ambition, om man samtidigt skulle driva frågan om en "social profilering" av partiet.

Ambitionen var således mycket höga. Framförallt när det gällde budgetdepartementet och bostadsdepartementet var moderaterna ute efter ett starkt inflytande, och de höga ambitionerna inom folkpartiet på att ta hand om många tunga frågor fick ge vika när förhandlingarna slutfördes.

Man valde att satsa på prestige (Ullsten på UD) och budgetfrågorna (regeringens viktigaste post). De sociala ambitionerna fick ge vika. Vilket förändrade missnöje från vissa medlemmar i partiet.

På budgetdepartementet misslyckades moderaterna med att flytta över fler uppgifter till Gösta Bohmans ekonomidepartement, och förhandlingsresultatet måste därför i denna del ses som en stor framgång för folkpartiet. Att Bengt Westerberg så småningom blev statssekreterare i budgetdepartementet kan möjligen vara en tröst för moderaterna. Även om Westerberg är folkpartist ut i fingerspetsarna, har han under sin tid på industridepartementet vunnit rykte som en mycket skicklig person när det gäller att skära ned anslag, en egenskap som i hög grad uppskattas av moderaterna, som gärna ser hårdare tag från budgetdepartementets sida.

Moderaterna fick ge sig då det gällde budgetfrågorna, men vann en liten seger på bostadssidan. Folkpartiet fick acceptera inrättandet av en biträdande bostadsminister med ansvar för planfrågor. Denne kan visserligen övervaka bostadsfrågorna i stort, men har trots allt ett inom departementet förhållandevis begränsat ansvar. Men det var naturligtvis ett bakslag för folkpartiet, sett från partiets utgångskrav i förhandlingarna.

Sammanfattningsvis kan sägas att folkpartiet lyckades väl i förhandlingarna i förhållande till sin parlamentariska styrka. Partiet sitter på den tunga budgetministerposten, och behåller dessutom utbildnings-, arbetsmarknads- och bostadsministerposterna, tre av de tyngsta posterna i regeringen. Partiledaren blir utrikesminister, den näst statsministern mest prestigefyllda befattningen inom regeringen.

Besvikelsen i partiet efter regeringens bildande måste i första hand ses mot bakgrund av alltför högt ställda förväntningar på resultatet, såväl i valet som i förhandlingarna.

Centerpartiet

Som har diskuterats ovan kunde centern manövrera sig fram till statsministerposten, vilket naturligtvis måste betraktas som en framgång. Det var en skön revansch för "nederlaget" 1978. Partiet kunde också ta hand om den viktiga "profilfrågan" jordbruk. Men där har partiets ställning aldrig ifrågasatts, så det kan inte betraktas som någon framgång.

Den väsentligaste framgången i övrigt var att Asling kunde återvända som industriminister. Det är uppenbart att man inom såväl folkpartiet som moderaterna såg med ovilja på detta. Men folkpartiet satsade som ovan har nämnts på den "sociala profilen" och kunde därför inte driva frågan med tillräcklig tyngd. Inte heller moderaterna kunde driva frågan. Partiet själv hade ingen lämplig kandidat att framföra, och när folkpartiet inte drev frågan själv var det naturligtvis svårt för moderaterna att kräva en folkpartistisk industriminister.

Asling har dock tvingats till en viss omprövning av den politik som väckte folkpartiets och moderaternas missnöje under den förra trepartiregeringens tid. "Akutmottagningen" skall stängas, åtminstone har det utlovats.

Frånsett framgångarna då det gäller statsminister- och industriministerposterna måste man säga att centrens resultat i förhandlingarna var förhållandevis magert.

Moderaterna

Moderaterna gick stärkta ut ur valet och krävde därför ett kraftigt ökat inflytande. Förhandlingskickligheten var dock inte lika stor som folkpartiets och man fick därför nöja sig med ett i förhållande till valresultatet ganska magert resultat. Kommunikations- och handelsdepartementen betraktas från partipolitiska utgångspunkter sett som ganska ointressanta. Där vinner man inga stora segrar i den allmänna opinionen. Det gäller knappast heller försvars- och justitiedepartementen.

Annorlunda förhåller det sig med budget- och bostadsdepartementen, där moderaterna gjorde ansträngningar för att förstärka sina positioner. På budgetsidan misslyckades partiet helt, men som har diskuterats ovan gjordes en mindre inbrytning i bostadsdepartementet.

Att partiet helt fick ge sig i skattefrågan är inte att förvåna. Där hade det behövts en förhandlingskicklighet av ofattbara mått för att komma någon vart i den politiska situation som rådde.

Departementen

Huvudintrycket är alltså att folkpartiet lyckats bäst och centern sämst i regeringsförhandlingarna. Folkpartiets dominans visas om inte annat av antalet departementschefer. Arbetsmarknadsministern, bostadsministern och utbildningsministern är alla folkpartister, medan deras biträdande ministrar kommer från centern eller moderaterna. För moderaterna är situationen den omvända. Partiet har ingen departementschef i departementet med två ministrar, och inte mindre än tre av partiets ministrar är biträdande ministrar, nämligen inom bostads-, social- och utbildningsdepartementen. *Klas von Holst*

(Forts från sid 5)

land som en gång ensamt svarade för 60 procent av världens båbyggeri. Det land vars andel idag krympt till 4-5 procent.

Ifråga om den industriella nyckelråvaran stål inskränkte sig produktionen 1962 till 140.000 ton, en volym som 1976 vuxit till 3.880.000 ton. Härav svarar stålverket i Pohang med 9.000 anställda för 2.600.000. Det betyder bortåt 300 ton per anställd och år, en effektivitet som endast överträffas av de bästa japanska verken.

Sydkorea har också världens största privata cementfabrik och dito konstgödsel-fabrik. Industriproduktionen som från början — typiskt i ett u-land — var inriktad på teko och skor, har efter hand blivit alltmer avancerad, och en tyngdpunktsförskjutning mot elektronik, petrokemi och maskinindustri är idag tydlig.

I huvudstaden Seoul, som 1950 hade endast 10 byggnader med över 10 våningar, är antalet idag 1.200, och centrum domineras av ståtliga regeringsbyggnader och eleganta hotell.

Liksom i Japan tar företagen hand om sina anställda och deras familjer och sörjer för bostäder, skolor m.m. De anställda i sin tur är villiga att arbeta hårt och länge, inklusive massor av övertid när det behövs (skatten är endast cirka 5 procent). Närvaropremier är vanliga och frånvaron ytterst låg.

På endast femton år — en otroligt kort tid — har marknadsekonomins system förvandlat Sydkorea från ett u-land till ett industriland, som visserligen har ett stycke kvar till tättgruppen ifråga om levnadsstandard, men som i rasande takt knappar in på försprånget. Grannlandet, det socialistiska Nordkorea, är helt distanserat.

Politisk frihet?

Till sist en nödvändig fråga: Är inte regimen i Sydkorea en diktatur med ofrihet och politiskt monopol?

Jo, förvisso. Men tydligen hindrar ingenting en sådan regim att satsa på marknadshushållning och frihet på det ekonomiska området. Och kassera in vinsterna i form av galopperande expansion. Dagens Nyheter (kommunistiske?) korrespondent i Japan, Bo Gunnarsson, skriver härom i en artikel om just Sydkorea (DN 4.3.78): "Ingen kan längre förneka att även diktaturer längst ut på högerkanten kan få igång en ekonomisk utveckling som leder till förbättrad materiell levnadsstandard för många."

Marknadsekonomi i Sverige är idag rase-rad, en ruin. Och den ekonomiska stagnationen ett faktum. Om vi inte lär oss läxa och lägger om kursen, kommer vi ganska snart att bli akterseglade av de nya marknadsländerna, Japan, Sydkorea, Taiwan, Hongkong, Singapur m.fl. De är i snabb takt på väg uppåt mot höjderna, medan vi är på väg neråt. Våra traditionella nyckelindustrier slås ut en efter en. Våra industriella naturtillgångar förlorar sitt värde. Snart har vi bara en tröst kvar. När allt annat sviker, kan vi återgå till våra fäders jordbruk och boskapskötsel.

Sven Rydenfelt

Kommunist-Kinas underrättelsetjänst

Ingen av världens underrättelsetjänster torde vara så lite omtalad som Kinas. Många hävdar därför – bland dem många framstående Kina-expert – att Kina inte har någon underrättelsetjänst värd namnet. Inget kan vara felaktigare!

Materialet till denna artikel är främst hämtat från Richard Deacons bok "The Chinese Secret Service".

Spindeln i den kinesiska underrättelsetjänsten är Centrala Departementet för Utrikes Förbindelser, vi förkortar det CDUF. CDUF samordnar spionaget och analyserar de rapporter man får in från underrättelsetjänstens olika avdelningar.

Det var under Korea-kriget som kineserna började bygga upp sitt nät av agenter i utlandet. Det var främst bland utlandskineserna man rekryterade sina agenter. Eftersom många av dessa kineser har släkt i Kina, var det inte svårt att "övertala" dem att arbeta för kommunisterna.

Kinesiska spioner blir ytterst sällan tillfångatagna och ännu färre har hoppat av. Detta beror delvis på en hårdare disciplin, men även på den totalt annorlunda attityd till spionage man har i Kina. I kinesernas ögon är ryssarnas spionage kapitalistiskt, klumpigt, slösaktigt och omodernt. 80-90% av kinesernas underrättelsearbete ägnas åt "legalt" insamlande av information, t.ex. via massmedia och officiella publikationer. Genom att finläsa olika årgångar av engelska "Who's who" och sedan lägga pussel lyckades de avslöja namnen på cheferna för brittiska D16 och MI5, några av Storbritanniens bäst bevarade hemligheter.*

* Många tror att kineserna över huvud taget inte använder sig av icke-kinesiska agenter. Det finns bevis för att alla (särskilt utländska studenter) som ansöker om visum för resa till Kina, blir noggrant kontrollerade av lokala diplomater i samarbete med underrättelsetjänsten, för att avgöra om besökaren eventuellt ska kunna bli till någon hjälp i framtiden. I så fall kommer han att kontaktas av något ombud för underrättelsetjänsten. Kulturella organisationer (t.ex. vänskapsförbund) spelar en stor roll i detta sammanhang. Ett exempel på utlänningar som arbetat för kineserna är svensken Nils Andersson, som 1965 utvisades från Lausanne, Schweiz, där han tryckt kinesisk propaganda, som sedan distribuerats till andra europeiska länder. Samme svensk utvisades senare även från Frankrike.

Atombomben

Redan 1961 stod det klart att de kinesiska kommunisterna arbetade febrilt för att kunna stjäla hemligheten bakom det nya supervapnet. 1958 deklarerade man stolt i Kina: "Snart kommer också vi att ha atomvapen." Och mycket riktigt, två år senare skedde den första testsprängningen. Naturligtvis hade Kina aldrig på egen hand kunnat utveckla bomben, utan det var underrättelsetjänsten som stod bakom. Genom utpressning mot kinesisk-amerikanska vetenskapsmän som hade släktingar i Kina, genom att rota i papperskorgar på amerikanska universitet och institutioner och genom att läsa vetenskapliga tidskrifter, diagram o.dyl var man snart hemligheten på spåren.

Kina-Sovjet

Kinesiskt spioneri i Sovjet har alltid varit ytterst begränsat, men det var den kinesiska underrättelsetjänsten som tog det första steget mot en total brytning med Sovjet redan i början av 1950-talet.

Det verkliga bråket med Sovjetunionen började våren 1960, då den kinesiska ambassaden i Moskva började massdistribuera pro-kinesisk propaganda. De ryska myndigheterna satte snart stopp för detta. Följden blev trakasserier av rysk personal i Kina, och stora ansträngningar gjordes för att vinna över dessa ryssar för den kinesiska saken. Faktiskt så stora ansträngningar att en stor del av de ryska rådgivarna och ambassadpersonalen beordrades att inställa sig i Kreml.

Efter den ungerska revolten 1956 blev Albanien Kinas nära allierade och CDUF var inte sena att utnyttja detta tillfälle att få en utpost i Östeuropa.

De satte upp stora radiounläggningar för att kunna avlyssna den ryska militära radiotrafiken.

Afrika

Maktkampen mellan Kina och Sovjets KGB har varit särskilt markant i Afrika, där

kineserna gjort allt för att kompromettera ryssarna.

1973 medgav Mao att kineserna medverkat till att försöka störta Mobutu Sese Seko i Zaire. Det hade länge varit känt att kineserna infiltrerat Afrika och understött upproret mot några av regeringarna i de nya självständiga länderna där, men detta var första gången Peking officiellt medgav den subversiva aktiviteten i Afrika. Ofta har emellertid de element kineserna utnyttjat i Afrika varit så odugliga att de tidigt avslöjats. Under mitten av 1960-talet utvisades ett stort antal kinesiska ambassadtjänstemän och reportrar för nyhetsbyrån Nya Kina ur flera afrikanska länder.

Fastän Egypten var det första afrikanska land som erkände Kommunist-Kina försökte kineserna tillsammans med arabiska kommunister i december 1965 mörda president Nasser. Den egyptiska polisen fann att det var chefen för Nya Kina i Kairo som finansierat den misslyckade kuppen.

I den arabisk-israeliska konflikten stöder kineserna officiellt araberna, men det finns tecken som tyder på att CDUF samarbetar med israeliska Mossad.

Europa

I Europa har den kinesiska underrättelsetjänsten alltid legat lågt och över huvud taget agerat mycket försynt. Kanske därför att Kina ser Europa som en framtida allierad, då främst i konflikten med Sovjet.

Ett av CDUF:s mål i Europa har varit att splittra kommuniströrelser och sedan aktivt stödja de fraktioner som inte behöver vara särskilt pro-kinesiska, men som tror på ett enat Europa. I Italien har denna taktik varit särskilt lyckad.

Efter att kineserna kastats ut från Prag 1963 blev Bern det europeiska spionagehögkvarteret. Idag ligger tyngdpunkten på Wien och Paris, dels för att dela på bördan och dels av politiska skäl. Men även Bern och till en viss del Genève är viktiga städer varifrån spionaget styrs. P.g.a. det schweiziska konspionagets stora effektivitet har kineserna inte vågat eller kunnat ge sig in i några större

Nya Kina spelar en viktig roll i det kinesiska spionaget utomlands. Här Li Chu-sang, som är ställföreträdande chef för Nya Kina.

operationer där. Även i Sverige ligger man lågt, men tyvärr inte av samma orsaker som i Schweiz.

Att kineserna i Europa inte ägnar sig åt spionage i ordets egentliga bemärkelse betyder inte att de är ofarliga. Kinesernas försynta och tålmodiga agerande har fått många länder i Europa att tro att kineserna antingen inte bedriver något spionage här eller att det är obetydligt. Att tänka så är både farligt och dåraktigt. Kineserna bedriver en omfattande subversiv verksamhet i Europa: narkotikasmuggling, demoralisering av befolkningen, infiltration etc.

Narkotika

Redan tidigt började kineserna distribuera narkotika i Japan. I början trodde man att det var en hämnd för att japanerna under kriget demoraliserat Kinas befolkning med narkotika, men snart började man misstänka att det verkliga målet var de amerikanska trupperna i Japan. Sedan dess har CDUF konsekvent inriktat sig på att sprida narkotika bland de amerikanska styrkorna.

I Sydvietnam såldes narkotikan till amerikanerna för en bråkdel av vad den kostade i USA. Vid vissa tillfällen släpptes t.o.m. narkotika med fallskärm över de amerikanska trupperna!

Man har beräknat att kineserna exporterar 2.000 ton opium per år till den icke-kommunistiska världen. Detta skulle ge Peking ungefär fem miljarder dollar per år i intäkter. Denna drogtrafik har tre syften: att finansiera subversiva aktiviteter utomlands; att korrumpera och försvaga folken i den fria världen och att demoralisera folket i USA och de amerikanska trupperna utomlands. Enbart i Los Angeles skall — åtminstone i mitten av 1970-talet — ungefär 40 % av all insmugglad narkotika ha

kommit från Kina.

I "avspänningens tecken" har amerikaner och briter försökt skylla över och tiga ihjäl (sic!) denna smuggling av narkotika till västvärlden. USA:s närmande till Kommunist-Kina har t.o.m. medfört att högt uppsatta tjänstemän i Washington numer anklagar *taiwaneserna* för att stå bakom smugglingen!

Nya Kina

Nyhetsbyrån Nya Kina är en viktig del av underrättelsetjänsten. I nio fall av tio uppträder de kinesiska agenterna i Europa som korrespondenter för Nya Kina. Nya Kinas korrespondenter samlar inte bara information, de utvärderar den också och framlägger t.o.m. förslag till regeringen i hur man skall ställa sig i utrikespolitiska frågor.

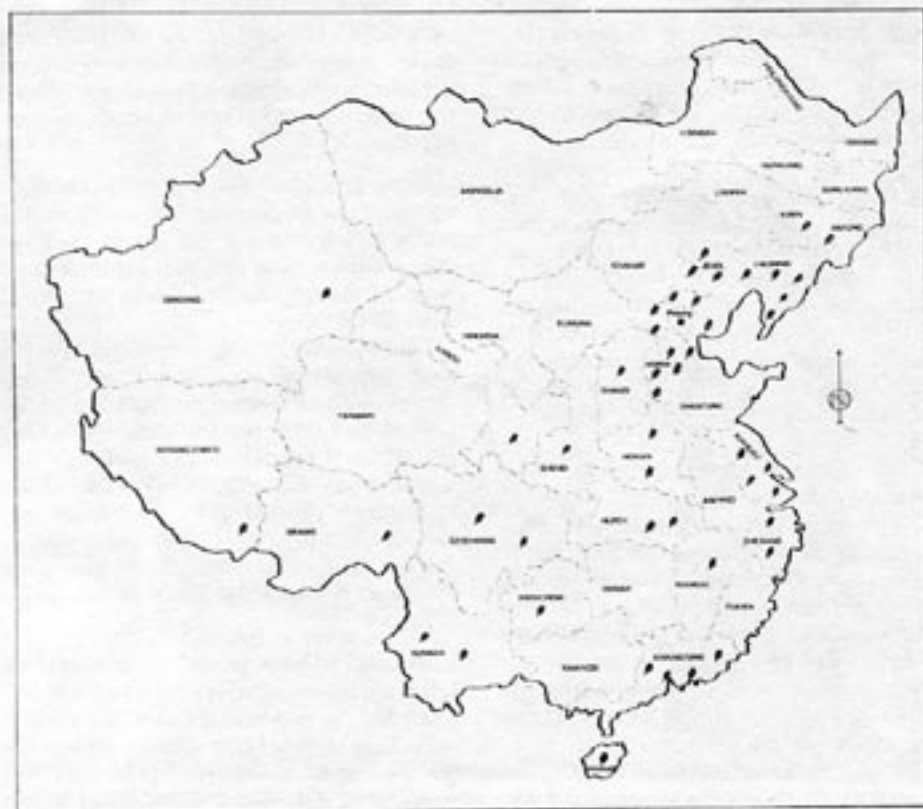
När Kina och Västtyskland skulle upprätta diplomatiska förbindelser var det en representant för Nya Kina som förhandlade med den västtyska regeringen. När sedan papperen var underskrivna blev denne Nya Kina-representant Kinas chargé d'affaires i Västtyskland.*

Avhoppare

Som tidigare nämnts har ytterst få medlemmar av den kinesiska underrättelsetjänsten hoppat av, och det finns starka skäl att anta

* Nya Kinas högkvarter i Peking har mer än 2.000 anställda och avlyssnar närmare femtio radiostationer över hela världen. En hemlig analys av detta avlyssnande lämnas till CDUF.

Narkotikatillverkning i Kina

att de som har hoppat av har gjort det på order från högsta ort. Syftet skulle då vara att desinformera västliga underrättelsetjänster, samtidigt som "avhopparen" spionerar på det land han hamnat i.

Naturligtvis förhörs dessa kineser ingående. Ofta lämnar de då desinformation (inte nödvändigtvis medvetet) och motsägande uppgifter. Inte så få är de uppgifter om förhållanden som måste ta lugnande medel eller alkohol efter längre förhör med dessa "avhoppare".

De fyras gäng

Man kan anta att underrättelsetjänsten genomgått stora förändringar under och efter "De Fyras Gäng", men i det stora hela torde nog uppläggningsen vara densamma. Det finns tecken som tyder på att CDUF håller på att förlora sin centrala roll till förmån för en annan organisation, Ministeriet för Undersökningar. Det är ännu för tidigt att uttala sig om vilken betydelse kinesernas senaste förhandlingar med Sovjetunionen kommer att ha när det gäller CDUF:s samarbete med västerländska underrättelsetjänster, främst CIA och franska SDECE, men även israeliska Mossad.

Skulle de kinesisk-ryska förhandlingarna leda till bättre förbindelser mellan de båda länderna, kommer kineserna att med största säkerhet trappa upp sitt spionage och den subversiva aktiviteten i Europa. Då, om någonsin, får man hoppas att västländerna får upp ögonen för denna dödgrävarorganisation.

Hans G. Olsson

OLJA

Kommer vi att drabbas av oljeransonering? Hur länge ska OPEC kunna bedriva utpressning mot Västvärlden? Hur mycket olja gör Sverige av med och varifrån kommer den? Contra försöker ge svar på en del av dessa frågor och ge underlag för läsaren att själv sluta sig till svaret på de övriga!

Olja svarar för en dominerande del av Västeuropas energiförsörjning. 55,5% av Västeuropas energi bygger på olja. För Sverige gäller ett ännu högre oljeberoende, nämligen 67%.

När oljemarknaden råkar i kris innebär det stora återverkningar på världsekonomin och på Sveriges ekonomi.

Vi skall i den här artikeln presentera fakta om olja och oljemarknad. Vi ska inte analysera läget, utan presentera en samlad faktabakgrund. Läsaren kan sedan själv dra slutsatser från materialet.

Prisbildningen

Hur fastställs oljepriset? På en vanlig marknad fastställs priset genom ett samspel mellan utbud och efterfrågan. Så var det också på oljemarknaden, innan OPEC kom in i bilden.

Prisnivån låg under hela 1960-talet och början av 1970-talet på drygt 25 per fat (1 fat är 159 liter). Eftersom det under hela perioden pågick en viss inflation i amerikanska dollar, innebar det att priserna sjönk. Oljan blev allt billigare, jämfört med andra varor.

Oljeproduktionen är koncentrerad till ett fåtal länder, och oljeexporten är koncentrerad till ännu färre länder. De stora oljeexporterande länderna bildade organisationen OPEC, som skulle samordna ländernas intressen på området. Arabiska länder spelar en tung roll inom OPEC. Där finns exempelvis Iran, Irak, Saudi-Arabien, Kuwait och Libyen som medlemmar. En del länder ligger dock utanför arabvärlden, exempelvis Nigeria, Venezuela och Ecuador.

Efter det s.k. sexdagarskriget mellan Israel och arabstaterna övergick OPEC till att föra en aktiv prispolitik. Organisationen OPEC hade nästan monopol på internationell handel med olja. Man kunde därför vid ett gemensamt uppträdande sätta nästan vilka priser som helst på oljan. Under ett år sexdubblades priset på olja från 2 till 12 \$ per fat.

Senare har priset höjts i mindre steg, och nu träffas OPEC en gång i halvåret för att fastställa ett oljepris.

Det oljepris som fastställs av OPEC gäller i huvudsak för långsiktiga leveransavtal som rör stora kvantiteter. OPEC:s pris ligger

förhållandevis fast under längre perioder.

Marknaden, utbud och efterfrågan, ändras emellertid snabbt. Men marknadsförändringarna berör inte OPEC:s priser. Dessa ligger fasta. För mindre och tillfälliga leveranser av olja finns en helt annan marknad, den s.k. spot-marknaden.

Priserna på spot-marknaden kallas även "Rotterdam-noteringar" eftersom en stor del av affärerna görs upp i Rotterdam.

Under många år låg spot-priserna långt under de långsiktiga kontraktspriserna. Det var det som OK byggde sin verksamhet och förhållandevis goda lönsamhet på. Bolaget hade få eller inga långsiktiga kontrakt och köpte in billiga laster, och kunde därmed hålla låga priser och ändå göra vinst på verksamheten. 1973 ändrades situationen drastiskt. Priserna på spot-marknaden steg till långt över de officiella noteringarna, trots att dessa sexdubblades. Det blev närmast ekonomisk katastrof för de oljebolag som litade till spot-marknaden. Förutom OK var det i Sverige Nynäs som råkade illa ut. Bägge företagen fick statligt stöd på tiotals miljoner kronor.

Under åren efter oljekrisen 1973-74 började spot-priserna sjunka igen, och de låg ett tag under OPEC-priserna. OK råkade återigen illa ut, för nu hade man fått sitt raffinaderi Scanraff färdigt, och då krävdes långsiktiga avtal till OPEC-priser.

I samband med oroligheterna i Iran skedde en ny omsvingning på marknaden. Nu steg spot-priserna till nästan dubbla OPEC-priserna. Sommaren 1979 fastställde Saudi-Arabien sitt pris till 18 \$ per fat, medan övriga OPEC-länder så småningom höjde priset till 22 \$ per fat. Under hösten har OPEC:s pris krupit upp till cirka 24 \$ per fat.

Men på spot-marknaden har man varit beredd att betala mellan 35 och 40 \$ per fat.

Varför säljer då inte oljeländerna på spot-marknaden till högre priser? I viss utsträckning förekommer det, men spot-marknaden är helt obetydlig om man ser till den totala oljehandeln. Bara mellan 5 och 10 % av oljehandeln går över spot-marknaden. Skulle hela oljehandeln gå den vägen skulle priset sjunka drastiskt.

Vad kostar det att producera olja?

På en fri marknad hamnar priset i närheten av produktionskostnaden. Men oljemarknaden är alltså inte en fri marknad. Produktionen hålls tillbaka av OPEC, för att man ska kunna driva upp priserna.

Var skulle priserna hamna om inte OPEC fanns? Var ligger produktionskostnaderna?

Produktionskostnaderna är mycket varierande i olika delar av världen. Men om marknaden var fri skulle priset hamna på en nivå som motsvarade produktionskostnaden i den dyraste oljekällan som var lönsam att utvinna. En del oljefält med höga kostnader skulle inte bearbetas förrän priserna stigit ännu mer. Andra oljefält skulle ge stora vinster (jordränta på ekonomiskt fackspråk). Priset skulle hamna på en nivå där utbud och efterfrågan balanserade varandra. Priset skulle i sin tur bestämma vilka oljefält som skulle bearbetas.

Produktionskostnaderna har i Saudi-Arabien uppskattats till 50 cent per fat. Och en oljekälla kan producera upp till 15.000 fat per dag. I Nordsjön är kostnaderna för utvinning mycket högre, omkring 10 \$ per fat. I Sibirien och Alaska är kostnaderna ännu ett steg högre. I Sibirien uppskattas kostnaderna till 16 \$ per fat.

Världens största oljeproducent var till för några år sedan USA. Där finns stora oljetillgångar i Texas, Oklahoma, Kalifornien, Alaska m.fl. delstater. Eftersom USA samtidigt varit den största oljekonsumenten har USA emellertid samtidigt varit importör av olja. Mängderna har varit begränsade till för några år sedan. USA:s import kom dessutom huvudsakligen från Latinamerika. I Mellanöstern producerade man för Västeuropa och Japan.

Idag har den ökade oljeimporten till USA gjort att även Mellanöstern tjänar som leverantör till USA i större utsträckning än tidigare.

Den nuvarande prisbildningen gör att länderna i OPEC kan göra enorma vinster på sin olja, medan länderna som utvinna olja i Nordsjön visserligen gör en god affär, men inte samma fantastiska vinster som OPEC-länderna. Och oljan i Sibirien ger ungefär pengarna tillbaka.

(Forts. på sid. 15)

CONTRA

FEM ÅR 1974-1979

Fem år är inte mycket att fira för en tidskrift. Vi vill trots det gripa tillfället att berätta lite om hur Contra produceras, och om hur vi successivt har kunnat förbättra tidskriften. På de följande sidorna berättar vi lite om det arbete som många frivilliga lägger ned på tidskriften.

Contra genom åren. Från stencilen "Progressiv Information" i december 1974 (nummer 1 1975) till dagens offsettryckta Contra.

Contra 1974 - 1979

I december 1974 kom Contras första nummer. Det var en 14-sidig stencil som hade titeln "Progressiv information". Eftersom det i dagarna är fem år sedan tänkte vi i detta nummer berätta lite mer om hur arbetet med Contra går till. Vi har därför sammanställt en artikel som redogör för hur det rent tekniskt går till att producera ett nummer av Contra.

Den lilla stencilen på 14 sidor drogs upp på en handvevad stencilapparat och häftades sedan ihop, likaså för hand, såväl i Stockholm som Göteborg. Försättsbladet var också upptryckt i två varianter, en för distribution från Stockholm och en från Göteborg.

Sedan det under 1975 visat sig att det fanns ett betydande intresse för "Progressiv information" kunde bulletinen snabbt förbättras och utvecklas till en riktig tidskrift. Från och med nummer 3 1975 kunde "Progressiv information" gå över från stencil till offsettryck, även om originalen fortfarande var utförda på enklast tänkbara sätt.

Från och med nummer 4 1975 började Contra mer likna en riktig tidskrift, vilket bland annat innebar att vi gick över från de enkla maskinskrivna sidorna till redigering i spalter. Originalen framställdes dock fortfarande med skrivmaskin.

Det var också från och med nummer 4 1975 som tidskriften bytte namn till Contra. Namnet "Progressiv information" ville ge uttryck åt bulletinens "framstegsvänliga" inriktning. Tyvärr är det emellertid så att ordet "progressiv" i politiska sammanhang ofta används av grupper som är långt ifrån framstegsvänliga, utan snarare av grupper som vill införa ett primitivt och diktatoriskt marxistiskt samhälle. Det tjänade inte mycket till att anstränga sig för att förklara att Contra använde ordet "progressiv" på ett riktigare sätt. Att ha ett kort och slagkraftigt namn är naturligtvis också en fördel.

Redigering och layout förbättrades successivt under de kommande åren, och utgivningen kunde också utökas, från 4 nummer per år till först 4 ordinarie och två fyrsidiga extranummer och så småningom sex ordinarie nummer per år.

Tekniskt skedde en avgörande förändring till det bättre i och med nummer 6 1978. Från och med detta nummer kunde Contra gå över till fotosatt text. Därmed har tidskriften fått möjlighet att ge ett helt professionellt intryck.

Så långt har vi inte kommit i redigeringskunnande än, men vi arbetar för att successivt göra en allt bättre och snyggare tidskrift.

Redaktionsarbete

För att samla in grundmaterial till artiklar anlitar vi ett stort antal medhjälpare. Vi bevakar ett hundratal utländska tidskrifter, och har även några utlandskorrespondenter. Dessutom hjälper våra läsare till med att skicka in material. Ofta i form av klipp från lokala tidningar. Vi har också tillgång till andra källor i form av ett mindre informationsarkiv och ett litet, men mycket bra, bibliotek. I möjligaste mån utnyttjas också information som kan hämtas in från myndigheter och andra liknande källor.

En ganska enkel, men ändå givande, åtgärd är att bevaka vilka offentliga utredningar som publiceras. Det är sällan som pressen uppmärksammar de utredningar som är av särskilt intresse för Contras läsare. Där kan man hitta mycket av intresse, som går den vanlige tidningsläsaren helt förbi.

Men Contras läsare blir förhoppningsvis desto mer välinformerade.

En annan möjlighet att få fram artiklar är utbytet med utländska tidskrifter. Vi samarbetar med flera utländska tidskrifter, som ger oss möjlighet att trycka av deras artiklar i sin helhet eller i sammandrag. På det sättet har även Alexander Solzjenitsyn medverkat i Contra (nummer 1 1979).

Allt arbete med att få fram artiklar till Contra görs av frivilliga medarbetare. En förutsättning för att det över huvud taget skall gå att driva en tidskrift som Contra med framgång är att bygga på frivilliga medarbetare.

Så här går det till att göra en Contra

Sedan artikelmaterial väl sammanställts skall original framställas. Det sker genom fotosättning. För att hålla ned kostnaderna sker

Sättning pågår. Arbeta pågår vid tangentbordet. Uppa till höger syns de två bandspelarna, som lagrar texten på magnetband. Ett nummer av Contra rymms på ett vanligt sjutums bandspelarband. Nere till höger syns centralenheten med mikrodatator, roterande skiva, blixtlampa och film. Hela anläggningen, i fyra delar, väger 45 kg. Utöver de delar som syns på bilden behövs framkallningsutrustning för att framkalla filmen.

även detta med hjälp av frivilliga medhjälpare.

Här är det den tekniska utvecklingen som spelat Contra i händerna. För något tiotal år sedan skedde sättning mestadels i form av blyättning. En sättningsmaskin var en apparat som vägde flera ton och arbetade med flytande bly. Den kunde kosta inemot en miljon kronor.

Idag är de tekniska förutsättningarna helt annorlunda. Contras anläggning väger 45 kg och har kostat bara en bråkdel av vad som var aktuellt för en blysettingsmaskin. Den kan också placeras i en vanlig lägenhet. Det behövs inga fabrikslokaler för en så enkel utrustning.

Tekniskt är det fråga om att exponera en film. Det sker genom ett sinnrikt system, vars tre viktigaste komponenter är en blixtlampa, en roterande skiva och en mikrodatator. Skivan roterar med 30.000 varv i timmen (drygt åtta varv i sekunden). På skivan finns ett negativ av alfabetet. Varje skiva rymmer ungefär 360 tecken. Mikrodatatorn ser till att blixtlampan träder i funktion precis när rätt bokstav på den roterande skivan passerar filmen. Mikrodatatorn sköter också

Bredvid fotosättningsmaskinen finns ett monteringsbord. Originalen klistras upp och redigeras på vita ark. Originalen görs något större än den färdiga tidningen. På reproanstalten minskas originalet med 19% för att tidningen skall bli i A4-format.

automatiskt om sådant som utjämning av högermarginalerna, avstånd mellan bokstäver och ord m.m.

Till apparaten kopplas två bandspelare. Den text som sättes kan lagras på vanliga magnetband. Korrekturändringar kan enkelt göras i samband med att man spelar upp redan inspelade band.

Tryck

Sedan filmen framkallats skall den monteras till tidskriftssidor. Texten kommer nämligen fram i form av remsor, som måste klippas ned till spalter och sidor. Även detta sker i Contras egen regi och med hjälp av frivilliga medarbetare.

Så långt har Contra kostat en obetydlighet i film, men en hel del i kapitalkostnader på sättmaskinen.

Nästa steg i produktionen sker på mer kommersiella villkor. Det är själva tryckningen.

Sedan sidorna monterats skickas de till en reproanstalt. På reproanstalten framställer man först ett negativ av den monterade sidan i en stor kamera. Skall det finnas bilder på sidan måste de fotograferas separat och läggas på det negativ som tagits på texten. Sedan negativet är färdigt går det tillbaka till kameran. Nu för att exponera en offsetplåt. Varje plåt rymmer två sidor av Contra. För ett nummer behövs det elva plåtar (10 plåtar trycks i svart och en plåt, på omslaget, trycks i färg.)

Sedan reproanstalten gjort sitt går plåtarna till tryckeriet. Där tar det ungefär en halv dag att trycka Contra. Från tryckeriet levereras lösa blad i kartonger.

Här pågår tryckning av tidningen. Det tar ungefär en halv arbetsdag att trycka ett nummer av Contra. Då levereras tidningen i lösa ark.

Utskick

För att hålla kostnaderna nere på ett minimum sköter Contra själv nästa moment i tillverkningen, plockning och häftning. Med hjälp av några mycket enkla tekniska hjälpmedel plockas sidorna ihop och häftas i ryggen. När det är dags för ett nytt nummer av Contra brukar vi försöka samla ihop så många medhjälpare som möjligt för att klara av plockning, häftning och kuvertering. Det är ett ganska drygt arbete. Men det är viktigt för Contra att kunna hålla kostnaderna nere. Att låta plocka, häfta och fästa tidskriften maskinellt skulle kosta cirka 25 öre styck. Det motsvarar 6% av prenumerationsavgiften.

Det är inte bara den tekniska produktionen som fordrar omfattande insatser av frivilliga medhjälpare. Att sköta om beställningar och besvara brev tar också sin tid. Liksom att hålla adressregistret aktuellt. När det gäller adressregistret försöker vi också utnyttja teknikens senaste landvinningar för att producera adressetiketter så billigt och effektivt som möjligt. Adressregistret har tre delar: en skrivmaskin, papper och en kopieringsapparat. Adresserna skrivs i original på ett vanligt papper. När det är dags att ta fram adressetiketter laddas kopieringsapparaten med ark för självhäftande etiketter. Det är sedan bara att kopiera originalet på de självhäftande etiketterna.

Ihopplockningen av Contra sker med hjälp av frivilliga medarbetare. Arbetet sker manuellt. Till hjälp finns en enkel träställning, som underlättar arbetet och ökar plockningshastigheten.

När en adress skall ändras är det enkelt att klistra över den gamla adressen på originalet.

Hela adressregistret är en några centimeter tjock bunt papper i A4-format. Det kan enkelt förvaras i bankfack för att skydda det för oönskade tillgrepp.

Det fyrsiffriga nummer som finns på adressetiketten är ett identifikationsnummer, som hjälper Contra att hitta var i adressregistret en viss prenumerant finns, exempelvis i samband med en adressändring.

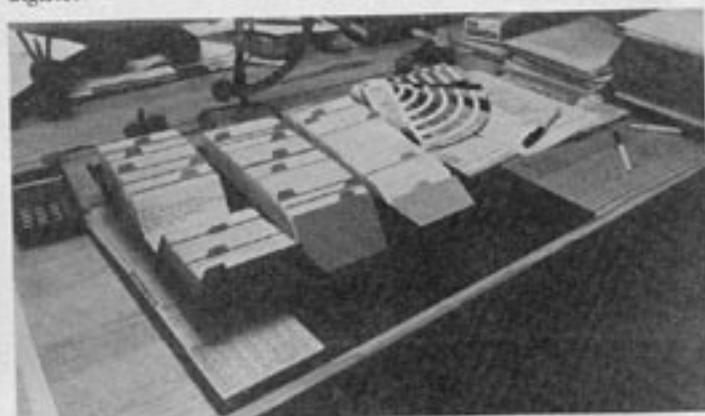
Efter plockning kommer häftning. Häftningen görs med två helt vanliga manuella häftapparater, med förlängda armar. Apparaterna är fast monterade på en skiva, som också är försedd med styrskenor för att häftklammarna skall hamna rätt, och för att höja hastigheten på arbetet. De prov som gjorts visar att metoden är snabbare än att använda sig av elektriska häftapparater, som innebär att endast en häftklammer kan häftas åt gången. Efter häftningen viks (falsas) tidningen helt för hand.

Administration

Det här numret av Contra är det 27:e i ordningen sedan starten. Sammanlagt har Contra omfattat 474 sidor. Eftersom våra sidor är betydligt större än boksidor innehåller de Contra som hittills kommit ut stora mängder information. De motsvarar något halvdussin böcker. Contras artiklar är dessutom "informationstäta". Dvs. vi försöker få in så mycket fakta som möjligt i artiklarna.

För att kunna hitta information i gamla nummer av Contra, och kontrollera om ett ämne har behandlats förut har alla Contra-artiklar förts upp på kortregister. Sammanlagt finns inemot 4.000 kort, som hjälper redaktionen att hitta rätt i gamla Contra.

Till de sidoaktiviteter som följer med Contra hör naturligtvis också att utforma reklamaterial, att expediera beställningar på tidningar, märken, böcker etc. Och att föra bok över inkomster och utgifter.

Contras innehåll under de fem gångna åren finns registrerat på 4.000 kort. Statsminister Thorbjörn Fälldin finns noterad fyra gånger i registret, president Jimmy Carter åtta och Leonid Brezjnev sexton. Sammanlagt finns uppskattningsvis 10.000 noteringar i registret.

T-shirts

När det gäller de artiklar som Contra säljer "vid sidan om" försöker vi också där att i största möjliga utsträckning utnyttja frivilliga medhjälpare för att hålla kostnaderna nere.

Att tillverka rockslagsmärken låter sig inte göras annat än maskinellt, men tryckning av T-shirts sker faktiskt i Contras egen regi. Det medför den fördelen att vi inte är beroende av att beställa en viss kvantitet för att få de prisreduktioner som de kommersiella företagen erbjuder vid köp av tryckta T-shirts. Vi kan trycka exakt så många som behövs av olika storlekar och modeller. 10 storlekar och 4 olika utföranden innebär att vi måste ha 40 olika T-shirts på lager! Genom att själv sköta tillverkningen kan vi hålla lagret på rimlig nivå, dvs. ett par stycken av de ovanligaste storlekarna och modellerna och några tiotal av de vanligaste. Någon gång i månaden kan lagret kompletteras med egen produktion, anpassad till försäljningen den gångna månaden. Det innebär naturligtvis också lägre kostnader, eftersom vi helt förlitar oss till frivilliga medhjälpare i tillverkningen. Därför kan kostnaderna hållas nere på rimlig nivå.

Tillverkning av T-shirts. Det behövs två personer för tillverkningen. En som håller i tröjan och mallen, och en som för på färgen. Färgerna förs på en och en. Tröjan måste torka ungefär en timme mellan varje färg. Sedan färgen förts på skall tröjan brännas i en speciell ugn, för att fixera färgen. Från tillverkningens början till en färdig tryckt tröja går det därför åt cirka fyra timmar, om det gäller en tröja med fyrfärgstryck.

Närbild som visar schablonen och rakeln som används för att sprida ut färgen.

CONTRAS MÅLSÄTTNING

I första numret av Contra (Progressiv information) presenterades tidskriften på följande sätt:

"I bulletinen Progressiv Information samlas material som är av intresse för alla sanna frihetsvänner. Mycket utrymme ägnas därför åt antidemokratiska rörelsernas underminerande verksamhet. Progressiv Information kommer regelbundet att bevaka kommunistiska tidningar som Gnistan och Proletären, men också fascistiska och nazistiska tidningar som Vägen Framåt och Nordisk Kamp. Ofta visar man i dessa tidskrifter en förvånande öppenhet om de metoder och idéer som de olika organisationerna har. Progressiv Information kommer också att följa en rad internationella tidskrifter, vars material mycket sällan når Sverige. Denna bevakning kombineras med egna sammanställningar och analyser."

Så småningom har denna programförklaring vidareutvecklats. Contra skall utgöra ett komplement till andra media. Inte en enda av Contras tusentals läsare har Contra som enda nyhetskälla. Det finns därför ingen anledning för Contra att försöka täcka in hela nyhetsflödet. Det är omöjligt med utgivning bara sex gånger om året. Tidskriften måste vara mycket restriktiv med att välja vilket material som skall publiceras. I första hand tar Contra upp sådant som inte tas upp i pressen. Och vi tvekar inte att hoppa över det som getts utförlig täckning i övriga media.

Contra har ibland tillgång till unika informationskällor, och det är då vår plikt att behandla dessa frågor särskilt ingående.

Valet att koncentrera sig på det som vi vet särskilt mycket om, och det som inte behandlas i övriga media, gör att Contra av en del personer har ansetts vara "obalanserad". Och visst skulle Contra vara obalanserad om tidskriften vore den enda informationskällan för en läsare. Men Contra är alltså inte den enda informationskällan, utan ett komplement till övriga informationskällor. Contra kan därför medvetet inrikta sig på vissa specialområden. Vi tycker att det är bättre att vara bra på ett smalt område, än att vara dålig över hela fältet.

Vi behöver fler medhjälpare!

Arbetet med Contra bygger helt på frivilliga krafter. Det gäller såväl det redaktionella arbetet som större delen av det tekniska arbetet. Som framgått av redogörelsen för Contras verksamhet ovan är det bara reprografi och tryck som ligger utanför Contra.

Vi behöver fler medhjälpare för att kunna vidareutveckla tidskriften. Om Du har möjlighet att hjälpa till, så hoppas vi att Du hör av Dig. För den som bor i Stockholmsområdet kan det exempelvis vara aktuellt att hjälpa till med plockning, häftning och kuvertering av tidskriften. Det sysslar vi med på kvällstid sex gånger om året.

Men det finns också en rad andra uppgifter. Säkert någon som passar Dig! Hör av Dig!

(Forts. från sid. 10)

Var finns oljan

60% av världens oljefält ligger i ett halvmånformigt område från Algeriet över Mellanöstern och upp genom Sovjet. Och där finns en ännu större del av reserverna (olja som ännu inte utnyttjas). 75% av världens oljereserver ansågs ligga i Saudi-Arabien, innan de stora oljefälten i Mexiko avslöjades här-området.

Sovjet har 11,5% av världens oljereserver, men hela 36,5% av världens reserver av naturgas.

I området kring Persiska viken uppskattas oljereserverna till ungefär 350 miljarder fat. Detta kan jämföras med världens hittillsvarande förbrukning, sedan olja började användas i större mängder för cirka 100 år sedan, på cirka 300 miljarder fat. Men ökningen av förbrukningen har varit sådan att de hittills kända reserverna bara uppskattats räcka i cirka 30 år till, om oljeförbrukningen fortsätter att öka. Man måste emellertid komma ihåg att det ständigt görs nya fynd. Sedan storleken av fynden i Mexiko blivit helt klarlagd kan bilden ändras drastiskt.

Istället för olja?

Vad finns det för möjligheter att ersätta oljan som energikälla om priserna stiger för kraftigt eller leveranserna skulle utebli av politiska skäl? På kort sikt skulle det bli mycket svårt att ersätta oljan. Men på lång sikt finns det en rad alternativ. När det gäller elproduktion ligger både kol och kärnkraft redan idag betydligt bättre till ekonomiskt. Oljan är så dyr att Sydkraft låter sitt jättelika oljekraftverk i Karlshamn stå stilla så snart alla företagets kärnkraftverk producerar med hög effekt. Och man planerar att stänga kraftverket helt och hållet, trots de stora investeringar som gjorts där. Om man inte får ersätta oljekraften med kärnkraft blir det kolkraft, som ligger prismässigt mellan kärnkraft och olja.

Men det är bara en liten del av oljekonsumtionen som avser elkraftproduktion. Den största delen utgör bränsle eller råvaror i den kemiska industrin. Vilka möjligheter finns att ersätta oljan som bränsle?

Ofta diskuteras möjligheten att använda metanol eller etanol, eller blandningar av dessa ämnen och bensin som bränsle. Det är fullt möjligt, men ställer sig för närvarande inte ekonomiskt fördelaktigt. Dessutom har både etanol och metanol den nackdelen att de har mindre energinnehåll. En tank med metanol skulle behöva vara dubbelt så stor som en bensintank för att kunna driva en bil lika långt.

Ett annat alternativ är att utnyttja andra råämnen för bensinproduktion än råpetroleum. Olja och oljeprodukter kan utvinnas även på annat sätt än det gängse.

I Sverige är sannolikt oljeskiffer det mest kända. Under andra världskriget utvanns olja av Svenska Skiffer Olje AB i Kvarntorp, ur skiffer i södra Närke. Produktionen fortsatte långt efter kriget, men den var olönsam. Allteftersom tekniken har utvecklats och oljepriserna har höjts har det emellertid återigen blivit intressant att pröva möjligheten

60% av världens oljefält och 68% av världens naturgasfält ligger inom det halvmånformade området på kartan.

att utvinna olja ur skiffer. Än så länge är det inte kommersiellt lönsamt, men skiffer är en effektiv övre spärr på oljepriset, eftersom det finns gott om skiffer som lämpar sig för oljeutvinning i olika delar av världen.

En annan källa för oljeproduktion är tjärsand, som finns i mycket stora kvantiteter i Venezuela, Kanada, Sovjetunionen och USA. De samlade kända oljereserverna i området kring Persiska Viken var som ovan nämnts 350 miljarder fat.

När det gäller tjärsanden har den ett oljeinnehåll som motsvarar för Venezuela mellan 1 och 3 biljoner fat olja, för Kanada mer än en biljon fat, för Sovjet cirka en biljon fat och för USA ungefär 175 miljarder fat. De fyra nämnda länderna har alltså tjärsandtillgångar som motsvarar elva gånger de kända oljereserverna i området kring Persiska Viken. Det skulle räcka i hundratals år, även med kraftigt ökad förbrukning.

Kanada har två försöksanläggningar i drift. De drivs kommersiellt och tillverkar olja för 19 \$ per fat. Då har ägarna fått normal återbäring på sitt kapital. Med dagens oljepriser blir det alltså en mycket bra affär. Men om företagen skall våga satsa på tjärsanden behövs dels ett klartecken om utvinningen inte stoppas av miljöskäl (utvinningen är kraftigt miljöstörande) dels att oljepriserna verkligen kommer att hålla sig kvar på dagens höga prisnivå för lång tid framåt.

En annan nästan outtömlig källa för olja är kol. Redan under andra världskriget utvecklade tyskarna en process för att utvinna olja ur kol. I Tyskland finns gott om kol, men mycket lite olja. Olja var väsentligt för krigsansträngningarna, så stora resurser satsades på projektet. Man tänkte inte så mycket på kostnaderna, varje droppe som kunde fås fram var värd sin vikt i guld för den tyska krigsmaskinen.

Den teknik som tyskarna utvecklade har varit allmänt känd efter kriget, men det har inte förrän nu varit meningsfullt att utveckla den kommersiellt.

I Sydafrika finns, främst av försörjningsskäl, en anläggning för framställning av syntetisk olja ur kol. Anläggningen heter SASOL. Anläggningen har varit i drift sedan 1956 och tillverkar 10.000 fat per dag. Anläggningen utvinnet cirka 80 liter olja per ton kol. Kostnaden har uppskattats till 25 \$ per fat, men då skall man ha i minnet att anläggningen är gammal och att kapitalkostnaderna är låga. Dessutom kan kolet köpas under världsmarknadspris. Man räknar med att en mer realistisk priskalkyl skulle stanna vid ungefär 40 \$ per fat.

En ny SASOL-anläggning är under byggnad, som skall vara i drift 1981. Man investerar 2,8 miljarder \$ i anläggningen som skall producera 40.000 fat olja per dag (motsvarande tre större oljekällor i Saudi-Arabien). Man räknar med att kunna utvinna cirka 240 liter olja per ton kol, vilket är ett avsevärt förbättrat resultat. Och kostnaden beräknas alltså hamna på cirka 40 \$ per fat.

Flera amerikanska oljebolag arbetar med olika processer för att framställa syntetisk olja ur kol. Försöksanläggningar finns i drift i USA. Kostnaderna uppskattas vid kommersiell drift ligga på cirka 40 \$ per fat.

Det skulle alltså idag vara lönsamt att investera i anläggningar för syntetisk olja, om man kunde vara säker på att prisnivån skulle stiga ytterligare något på spot-marknaden och ligga kvar där. Det är emellertid långtifrån säkert att så blir fallet, och risken, både tekniskt och kommersiellt, anses därför för närvarande vara alltför stor.

När den andra SASOL-anläggningen i Sydafrika är i drift kommer de två anläggningarna att tillsammans stå för cirka 40% av Sydafrikas behov av motorbränsle.

Om oljeländerna höjer priset till nivån kring 40 \$ per fat kan man räkna med att en rad företag kommer att satsa på syntetiskt bränsle i USA och Västeuropa. Det innebär att "oljevapnet" snart har utnyttjats så långt det går. OPEC kan höja oljan med ytterligare cirka 60%, men sedan är monopolställningen upphävd och marknadsprissättning tar vid.

Sveriges olja

Sverige har gynnats av naturen då det gäller energitillgångar. Vi har mycket goda förutsättningar för att utnyttja vattenkraft, som länge varit en källa till billig svensk energi, och basen för framgångar inom energikrävande branscher som stål, aluminium, cement och skogsindustri. Vi har också ungefär 15% av världens kända urantillgångar. Tyvärr är det svenska uranet, framförallt i Billingen, lågkoncentrerat, vilket gör utvinningskostnaderna höga. Med dagens uranpriser täcks visserligen både fasta och rörliga kostnader, och det blir en normal ränta på det kapital som skulle satsas i utvinningen, men det ligger då inte något egentligt nettovärde i själva malmkroppen. För varje dollar som oljepriset går upp ökar däremot uranets värde, eftersom det är ett direkt alternativ till olja och kol.

När det gäller kol och olja har Sverige inte varit lika lyckligt lottat. Kol har utvunnits i begränsad omfattning i Höganäs, men gruvdriften är nedlagd sedan ett tjugotal år tillbaka. Oljeletning på Gotland och i Skåne har inte gett något nämnvärt resultat. Borrningskostnaderna har varit betydligt högre än värdet på den olja som utvunnits. Några få hål på Gotland har gett tillräckligt mycket olja för att ekonomiskt motivera att den pumpas upp, sedan väl hålet borrats.

Men näst intill 100% av Sveriges olja måste alltså importeras. 1977, innan de senaste oljeprishöjningarna, importerades råolja för 6,5 miljarder kronor. Andra oljeprodukter importerades för 8,3 miljarder kronor. Sammanlagt alltså inemot 15 miljarder kronor av en total export på 85 miljarder kronor.

Prisökningen på oljan uppskattas bara för 1979 motsvara 8 miljarder kronor. Det är självklart att detta innebär mycket kännbara konsekvenser för den svenska ekonomin. Vi måste öka vår export för att betala, eller dra ner på levnadsstandarden. Problemet förstärks av att våra främsta exportmarknader i Västeuropa ställs inför samma situation.

De senaste fullständiga siffrorna är från 1977, innan omvälvningen i Iran, men då var fördelningen på olika importländer följande:

Land	1.000 ton
Saudi-Arabien	3.816
Förenade Arabemiraten	1.865
Iran	1.837
Storbritannien	1.390
Nigeria	1.288
Qatar	919
Algeriet	800
Venezuela	688
Oman	580
Norge	486
Sovjet	356
Libyen	160
Danmark	111
Summa	14.296

Olja från Iran svarade som framgår av tabellen för mellan 10 och 15% av den svenska oljeimporten 1977.

Hur oljan används i Sverige

1977 importerades 16.727.000 kubikmeter råolja till Sverige. Den svenska produktionen på Gotland låg på cirka 2.000 kubikmeter. (Observera att vi använder kubikmeter, ej ton, som vi gjorde ovan, som mått).

Hela råoljeimporten förbrukades i svenska raffinaderier.

Men de svenska raffinaderierna producerade inte tillräckligt för den svenska marknaden. Därför importerades en hel del färdiga petroleumprodukter. Om vi ser på bensin så producerades i landet 3,352 miljoner kubikmeter, och importerades därutöver 1,962 miljoner kubikmeter. Ungefär 70% av förbrukningen var svensk produktion (en del bensin exporterades, vilket förklarar skillnaden).

Eldningsolja hade betydligt lägre självförsörjningsgrad, eller 53%. För tjocka oljor (främst för industrin) stod de svenska raffinaderierna för ganska precis hälften av behovet.

Det finns för närvarande sex oljeraffinaderier i Sverige. Två av dem är mycket små och tillverkar huvudsakligen specialprodukter som vissa smörjoljor, asfalt m.m. (Nynäs i Göteborg respektive Malmö).

De stora raffinaderierna är följande:

Raffinaderi	Kapacitet milj ton/år
BP, Göteborg	5,0
Nynäs, Nynäshamn	2,6
Shell, Göteborg	4,7
Scanraff (OK/Texaco), Lysekil	8,3
Småraffinaderierna	0,5
Summa	21,1

Nynäs Petroleum har en godkänd ansökan om utbyggnad av raffinaderiet med en årskapacitet på 1 miljon ton. Och ytterligare ansökningar på två ytterligare etapper på vardera 3,5 miljoner ton är under behandling. Men det är tveksamt om företaget ekonomiskt går i land med ens den första delen av investeringsprogrammet.

Shell hade under många år, i början av 1970-talet, en ansökan inne om utbyggnad av sitt raffinaderi i Göteborg. Den då socialdemokratiska regeringen vägrade att behandla Shells ansökan, eftersom man dels ville gynna OK:s raffinaderi i Lysekil, dels hade planer på att satsa på ett statligt raffinaderi, Statsraff, i Lysekil. Shell tröttnade slutligen och beslöt sig för att bygga ut raffinaderikapaciteten i andra länder, för att istället importera färdiga produkter till Sverige.

Carl G. Holm

Ransonerings i Polen

I Polen förekommer ett flertal ransonerings. Exempelvis är sockret ransonerat till 2 kg per månad. Även kol — i ett av Europas kolrikaste länder — är ransonerat.

(Danizdat, Köpenhamn)

BREV TILL
CONTRA

Bromma flygplats

I nummer 5 1979 av Contra fanns en kort notis om Bromma, vars positiva inställning jag varmt tackar för. Vi måste få behålla Bromma.

I artikeln sägs att ingen frågat vad de kringboende tycker. Det är icke rätt, ty Stor-Stockholms Allmänflygorganisation, där jag är ordförande, har gjort en enkät 1975, vars resultat i koncentrat återges nedan.

Bertil Florman
Chef för Bromma 1936-1958

I en enkät från Stor-Stockholms allmänflygorganisation tillfrågades de 7.176 hushåll som kunde anses vara mest bullerstörda. 1.894 hushåll svarade (26,4%).

Hushållen tillfrågades om man störcdes av flygtrafiken under olika delar av dygnet.

Mellan klockan 07 och 19

Störs ej	61,1%
Störs knappast	15,8%
Störs måttligt	10,6%
Störs starkt	11,9%

Klockan 19 till 22

Störs ej	56,1%
Störs knappast	17,0%
Störs måttligt	13,2%
Störs starkt	13,1%

Klockan 22 till 07

Störs ej	67,5%
Störs knappast	14,6%
Störs måttligt	8,9%
Störs starkt	9,0%

Contras kommentar: Flygtrafik är förbjuden på Bromma mellan 22.00 och 07.00.

Sverige är värst

När det gäller den offentliga sektorns storlek ligger Sverige sämst till i hela OECD-blocket, enligt det tyska Institut der deutschen Wirtschaft i Köln.

Institutet har för OECD-länderna angett tre tal, dels statens utgifter i procent av bruttonationalprodukten, dels den statliga konsumtionen i procent av bruttonationalprodukten, dels transfereringarnas andel av bruttonationalprodukten och slutligen skatternas andel av bruttonationalprodukten.

Statens utgifter består dels av statlig konsumtion (försvar, vägar, administration m.m.), men också av transfereringar, dvs. överföringar till privatpersoner och företag (pensioner, företagssköd etc.) Sedan transfereringarna utbetalts kan mottagaren själv bestämma vad pengarna skall användas till (i stort sett).

Sovjets statsskick i teori och praktik

Författaren fil dr Melker Johnsson ger i dagarna ut en bok som handlar om de förföljda oliktankande i Sovjetunionen. En del av boken ägnas åt principiella resonemang, medan en annan del av boken ägnas åt korta biografier över några kända dissidenter. Nedanstående avsnitt tillhör de principiella delarna av boken.

Totalitarism är, yttrade vid ett tillfälle G.F. Kennan, känd för sitt efter kriget präglade uttryck "uppehållandets politik", en sjukdom för vilken hela mänskligheten i viss mån är mottaglig, olikheterna socialism – statskapitalism – kapitalism är i verkligheten ibland diffusa. Gränserna mellan totalitarism och demokrati är mer tydligt avgränsade.

En modern totalitär stat har ett parti och en ideologi. All information i press, radio, litteratur, uppfostran och utbildning är statskontrollerad. Centraliserad ekonomi och stark militärmakt är andra kännetecken. Dessa senare drag framträder även i demokratierna. Men statens "totala Mobilmachung" för att begagna ett uttryck av Ernst Jünger, är något nytt i den västerländska civilisationen. Hannah Arendt ser däri en revolt mot den grekiska antikens mått och Roms lagar, de judiska profeternas rättfärdighetslidelse och kristendomens kärlekslära, förnuftet och humaniteten.

Av alla idéer som bar upp den stora franska revolutionen, försvann friheten först. Detsamma skedde i den ryska revolutionen 1917, som ännu fortare slutade i despoti. Bolsjevikerna upprättade i själva verket den nya tidens första totalitära stat. Denna har varit mera stabil och utövat större inflytande på andra länder än de kortvarigare och mindre framgångsrika fascistiska och nationalsocialistiska försöken. Den "blodiga" stalinismen har försvunnit, den "administrativa" består och utvecklas ytterligare.

Sovjetunionen är enligt den senaste konstitutionen 1977, som inte avgörande skiljer sig från konstitutionen 1936 och alltså fortfarande bär Stalins drag, en multinationell förbundsstat, bestående av femton "suveräna" unionsrepubliker, tjugo "autonoma" republiker och tio "autonoma" områden eller kretsar. Suveräniteten och autonomi är chimärer. Försök att utträda ur den allunionella förbundsrepubliken betraktas som landsförräderi. Politiskt, ekonomiskt och kulturellt ledande är den ryska republiken. Statens organisatoriska grundval är sovjeterna, som allt ifrån Högsta Sovjet (centralparlamentet) till bysovjeten

bildar ett sammanhängande helt. Sovjeterna är organ för både rättskipning och förvaltning. Skillnaden mellan utövande och dömande makt, som i Västeuropa och USA är en garanti för medborgarnas frihet och rätt, betraktas som borgerlig.

Utmärkande för såväl partiet som förvaltningen, är att kompetensen och makten förs över till allt mindre grupper. Enligt författningen är Högsta Sovjet enda lagstiftande organ. Men denna befogenhet övergår enligt maktöverföringsprincip till presidiet, som genom ukaser kan reglera varje fråga, ändra lagarna och t.o.m. författningen. Presidiets beslut bekräftas i efterhand av Högsta Sovjet men träder redan dessförinnan i kraft. Den formellt överordnade myndigheten kan liknas vid en stämpelinstitution.

Systemets princip är den demokratiska centralismen. Detta begreppsmonstrum är sammansatt av två oförenliga föreställningar, som enligt den marxistiskt-leninistiska dialektiken bildar en syntes. Pudelns kärna är centralism, dvs. diktatur. ("Diktatur" har utgått ur författningen samtidigt som garantierna

för den oinskränkta maktutövningen har förstärkts.)

Demokrati betyder hos oss fria val mellan minst två kandidater. Men i Sovjetunionen gäller på alla nivåer en kandidat till varje mandat. Väljarna kan i realiteten inte välja, endast rösta. Partiet nominerar. *Positiv* agitation är tillåten endast för officiella kandidater. Pressen förordar endast dessa. Under mer än sextio år har heller inte någon enda kandidat till Högsta Sovjet lidit nederlag – en förmån, som våra hetsade riksdagsmän inte åtnjuter. Den som avviker från partilinjens kommer inte in i statens maktorgan.

Ett kontrollsystem av enorma dimensioner övervakar varje medborgare. Huvudprincipen är allestädes enbart den "folkkontroll" (artikel 48) som upprättades 1948. Det är partiet som omfattar över tio miljoner. Fackföreningarna är också i första hand statens – partiets – organ för att övervaka arbetarna.

Artikel 2 i 1977 års författning förklarar, att partiet är statens "politiska grund". Där

(Forts. på sid. 21)

Stormöte som "diskuterar" den nya författningen på en fabrik.

Bokrecension

I huv'et på en polack

En vid första anblick till synes mycket intressant pamflett om Polen utkom för ett tag sedan på Norstedts förlag. Den heter i svensk översättning "I Polen dvs. ingenstans...", och är skriven av den polske författaren Kazimierz Brandys. Boken presenteras av förlaget som en kritisk roman om verkligheten i dagens Polen.

Förvisso kan boken sägas vara kritisk, men den som väntat sig en mer konkret information om Polens kaotiska förhållanden och orsakerna till dessa, blir djupt besviken. Här figurerar visserligen regimen, maktfullkomlighet, censuren, de sociala klyftorna, varubristen, köttköerna osv., men mer i förbigående, och uppgifterna sätts inte i samband med den polska vardagen.

Den som vill berika sitt vetande om våra grannar i söder får alltså inte mycket kött på benen. För den som däremot redan anser sig besitta en hel del kunskaper om Polen är boken inte ointressant.

Boken har en tunn fiktionsram. En polsk teaterman vistas tillfälligt i Västeuropa och möter där en polskamerikansk sociologiprofessor som övertalar honom att besvara en stort upplagd enkät om sitt land. Ensam på sitt hotellrum besvarar han med hjälp av en bandspelare ett frågeformulär om sin livs-åskådning och verklighetsbild. Svaren växer sedan ut till vindlande diskussioner och monologer.

Skulle man försöka sig på att ge boken en passande undertitel, som också ger bokens innehåll i ett nötskal, skulle den bara kunna bli en: "I huv'et på en polack."

Anders Fjällström

Skattetryck och ekonomi

Carsten Welinders bok "Skattetryck och skatteekonomi" (Läber läromedel) är i första hand avsedd som lärobok i finansrätt, i vilket ämne Welinder är professor emeritus, men den kan också ge grundkunskaper för politiskt verksamma som vill delta i skattedebatten. Det man har nytta av då är definitioner på statens olika inkomster och utgifter och vissa sifferuppgifter.

67% av nationalinkomsten går till skatter och andra avgifter till stat och kommun (inkl. pensions- och sjukförsäkringsavgifter). 1946 var det bara 22%. Ändå har konsumtionen per capita stigit med 120% sedan dess. Att medborgarna kunnat acceptera den stora stegring av skattetrycket som skett under 60- och 70-talen beror på att skatterna blivit mindre synliga. Källskatten har väl gjort sitt till, man saknar inte pengar man aldrig ägt.

Folk kalkylerar bara efter nettolönen vid löneförhandlingar och ekonomiska beslut. Men framför allt beror det på de indirekta skatternas ökade betydelse. De utgör nu 65% av den statliga skatteinkomsten.

De största indirekta skatterna är momsen och arbetsgivaravgifterna. Det är främst dessa som har höjts på senare år, eftersom folk inte så lätt märker sådana skatthöjningar. De är så vana vid prisstegringar, att de inte tänker på att en del av dessa beror på företagsbeskattning. Momsen känns mindre än andra skatter, eftersom man erligger den i småportioner när man gör inköp.

Arbetsgivaravgift är en sorts tillägg på lönen som löntagaren inte får, men som arbetsgivaren tvingas betala till staten. Utan arbetsgivaravgifter skulle lönerna vara 25% högre brutto. 1973 utgjorde dessa avgifter (ATP frånräknat) bara 5,5% av lönen. Statens växande utgiftsbehov tillgodoses alltså främst genom ökade arbetsgivaravgifter. Enligt Welinder är det till stor del benämningen som gör att löntagarna knappast märker denna avgift och inte betraktar den som en skatt.

Stor uppmärksamhet ägnar Welinder åt inkomstskattens för- och nackdelar. Den utgör nu bara cirka 20% av statens inkomster. Men dess betydelse ligger i att den kan utjämna inkomstfördelningen, eftersom det bara är den skatten som är progressiv, och i att den medelst avdrag kan anpassas efter omständigheterna, såsom försörjningsplikt och sjukdom. Dessa socialpolitiska mål kan uppnås under bibehållande av ett fritt näringsliv. I kommunistiska länder spelar inkomstskatten en liten roll. Där använder man social- och lönepolitik och priskontroll för att påverka inkomstfördelningen. Att diktaturregimer har en särskild förkärlek för indirekta skatter beror enligt Welinder på att medborgarna får mindre möjligheter att jämföra beskattningen med vad de erhåller för denna.

Nackdelarna med inkomstskatten ligger främst i hotet mot arbetsviljan och möjligheterna till skattefusk. Detta uppskattar Welinder till 4-5 miljarder årligen. Årskostnaderna för uppbörd och taxering är 800 miljoner. För kommunerna är dock inkomstskatt det enda alternativet. Utan detta skulle kommunerna inte kunna påverka sin situation och alltså den kommunala självstyrelsen omöjliggöras.

Beträffande de indirekta skatterna finns det vissa ideologiska skillnader. De socialistiska partierna synes föredra arbetsgivaravgifter framför momsen, eftersom denna är regressiv. Den slår hårdast mot de lägre inkomsttagarna, som använder en större andel av sina inkomster till beskattad konsumtion. Arbetsgivaravgifterna har emellertid den nackdelen, förutom att de gör det dyrare att anställa folk, att de inte fungerar så effektivt ur fiskalisk synpunkt. En höjning av arbetsgivaravgiften med 1% ger i praktiken bara 0,4% mer i statskassan på grund av diverse avbränningar. En fördel med momsen är att den påverkar efterfrågan omedelbart och gör att skattesatserna snabbare kan ändras.

Ett vanligt sätt att använda skattepolitik i den ekonomiska politiken har varit att höja skatten för att minska efterfrågan och därmed dämpa en inflation. Men nu har löne- och

prissystemet blivit så stelt, att en efterfrågeminskning inte leder till sänkta löner och priser. Vi befinner oss i ett tillstånd av "stagflation", dvs. en kombination av under- sysselsättning och inflation.

Slutligen något om sambandet mellan beskattning och sparande. De små inkomsttagarnas sparande är bundet, t.ex. i amorteringar och försäkringar, så det påverkas inte så mycket av skatthöjningar. Hos de högre inkomsttagarna är det i stället enligt Welinder konsumtionsvanorna som är fasta, och det är överskottet på inkomsten som sparas. Därför är sparandet där mer känsligt för skatthöjningar. Eftersom de högre inkomsttagarnas sparande, på grund av deras lägre konsumtionsbenägenhet, har störst betydelse, kan man därför säga att skatthöjningar inverkar negativt på sparandet. Av samma skäl missgynnar en progressiv skatt också sparandet.

Knut Wallquist

Den omänskliga marxismen

Om människan med sitt medvetande är fri är hon också ansvarig och har haft en mening med sin handling. Att ta skulden från individen vill då säga att ta meningen från hans handling och medvetandet från honom själv. Detta är ett av budskapen riktade till politiker, byråkrater och domstolar, vars representanter mer och mer tycks fatta beslut och tolka lagar och förordningar efter egna intentioner.

Per Stig Møller visar i sin bok "Den omänskliga marxismen" (Rabén & Sjögren) med all tydlighet marxismens alla dåliga sidor genom att analysera marxismens puritanism och dess enkla dogmatism och dess undermåliga vetenskapsteori samt dess antihumanitära betraktelsesätt och brist på hänsyn till människornas individuella olikheter.

Per Stig Møller har med sin bok främjat människans självklara plats i samtal om politik, vetenskap, filosofi och etik.

Boken skildrar humanism, antihumanism, politik, vetenskap och etik från den franska februarirevolutionen 1848 fram till vår tid.

Eric Thorburn

Kolyma

Robert Conquest, författaren till standardverket om Stalintiden, "Den stora terrorn" har nyligen gett ut en ny bok med titeln "Kolyma. The Arctic Death Camps." Boken beskriver fånglägerkomplexet i Östra Sibirien, i området i närheten av Stilla Havet.

Med sedvanlig grundlighet och källkritik går Conquest igenom ett av de allra mörkaste kapitlen i Sovjets dystra lägerhistoria. Kolyma var i flertalet fall lika med dödsstraff. Bara de som tillbringade kortare tider i lägerkomplexet hade en chans att överleva. Två år var ungefär vad en fånge med normal hälsa klarade av.

Arbetet i lägren bestod i stor utsträckning av gruvarbete. I området finns betydande guldfyndigheter, och det var i guldgruvorna de flesta gick under.

Förhållandena i området var hårda, men uthärdliga, ända fram till slutet av 1930-talet. Det var då Kolyma förvandlades till det dödsområde som det blivit känt som. Det visar, menar Conquest, att det i och för sig skulle ha varit möjligt att skapa rimliga förhållanden, för fångarna, om man haft ambitionen att de skulle överleva.

Kolyma var exceptionellt i ett avseende. Det behövdes inte lika hård kontroll som i andra fångläger i Sovjetunionen. Det var nämligen omöjligt att fly från området. Den som försökte kunde vara säker på att duka under i de jättelika ödemarkerna, med isande kyla på vintern, oframkomliga sumpmarker på våren och dödliga myggsvarmar på sommaren.

Alla transporter till och från området skedde sjövägen till staden Magadan vid Ochotska havet. Transporterna kom från Vladivostok 300 svenska mil sjövägen söder om Magadan. Det var också den vägen som alla förnödenheter måste transporteras.

När lägerområdet var som mest utnyttjat fanns 400.000 fångar som arbetade i gruvorna. Flertalet av dem kom aldrig tillbaka från lägerområdet. Fånglägren fylldes ständigt på med nya fångar från söder. Conquest räknar, på grundval av skilda vittnesmål fram att minst 3 miljoner fångar dog i Kolyma.

Ett beklämmande kapitel i Conquests bok beskriver det besök i Magadan som gjordes av USA:s vicepresident Henry A. Wallace sommaren 1944. Wallace var i sällskap med bl.a. Owen Lattimore, som senare utrensades som kommunist från utrikesdepartementet i samband med McCarthy-epoken.

Både Wallace och Lattimore har skrivit entusiastiska skildringar om livet i Magadan, i "nybyggarlandet".

Förberedelserna inför Wallace's besök var minutösa. Varor togs in för att placeras i skyltfönstren i Magadan, fångarna fördes bort från Magadans närmaste omgivning och hölls lugna under några dagar med filmvisning och annan underhållning. I Magadan fanns bara fångvaktare och administratörer, som kunde ge Wallace ett gott intryck.

En medborgare som utnyttjade Wallace besök lyckades handla i butiken som besöktes av Wallace, men den som kom strax efter, när Wallace försvunnit, fick veta att varorna inte var till salu.

När Wallace skulle besöka en "bondgård" någon mil från Magadan hade de fångar som vanligen fanns där ersatts med NKVD-tjänstemän. Wallace som var kunnig i jordbruksfrågor (han hade själv varit jordbrukare) började ställa besvärliga frågor, som NKVD-tjänstemännen inte alls klarade av, men tolken var kunnig och redde upp situationen.

Géza Mólnár

Välkommen som recensent!

Contra behöver fler bokrecensenter. Vi har många intressanta böcker på lager för den som är intresserad. Skriv en rad till Contra, Box 6082, 102 32 Stockholm, så hör vi av oss!

Red.

Kinesiska skuggor

Allteftersom Kina öppnar sina gränser och släpper in turister och andra västerländska besökare börjar litteraturen om Kina växa. Det verkar som om många skrivkunniga personer känner det som sin plikt att skriva en bok om Kina, sedan de besökt landet i några veckor. De behöver inte ha särskilt grundmurade kunskaper om Kina, för att kunna uppträda med auktoritet på den svenska bokmarknaden.

Även översättningarna är många, och inte särskilt intressanta.

Det finns emellertid en bok om Kina, som på ett helt annat sätt går på djupet med landet, och som är skriven av en mycket kunnig person. Den heter *Ombres Chinoises* och är utgiven av Union Générale d'Édition i Paris. För flertalet av Contras läsare är det säkerligen enklare att försöka få tag i den engelskspråkiga översättning som utgetts i Penguin-serien, med ett listpris på 80 pence, vilket bör bli under tjugo kronor i en svensk bokhandel.

Boken är väl värd en svensk översättning, men den verkar dröja. Contra försökte redan för snart ett och ett halvt år sedan köpa rätten till boken, men vi fann då att ett annat svenskt förlag hade hunnit före. Där är man idag inte alls säker på att boken alls kommer att utges på svenska. Men för den händelse att man vill lägga in den i sin framtida produktion, vill man inte överlåta rättigheterna.

Svenska läsare är bara att beklaga.

Simon Leys är belgare. Namnet är en pseudonym för Pierre Ryckmans. En mycket kunnig Kina-kännare som inte bara talar flytande kinesiska (i motsats till svenska "Kina-experten" som Jan Myrdal, som måste anlita tolk när han är i Kina), utan han har också rest mycket i landet och fått helt andra perspektiv än de som besökt landet under någon vecka eller guidats runt under en längre tid av regeringens propagandaexperter.

Pseudonymen Simon Leys använde sig författaren av för att han hoppades att han skulle kunna återvända till Kina. Det lyckades efter hans första bok, men identiteten blev senare avslöjad, och Pierre Ryckmans är nu avstängd från vidare besök i Kina.

Genom sina goda kunskaper om Kina och genom att han haft tillfälle att besöka landet upprepade gånger, kan Leys avslöja attentaten mot Kinas kulturella skatter. Enstaka äldre minnesmärken finns kvar, och förevisas med stolthet turisterna, men den stora mängden av ibland mångtusenåriga kulturminnesmärken skövlades eller revs i samband med kulturrevolutionen. Vad som finns kvar är bara en bråkdel av de kulturskatter som samlats i den äldsta överlevande antika högkulturen.

Leys går vidare till rätta med den västerländska bevakningen av Kina. Diplomat och journalister i Peking lever ett helt isolerat liv, och har mycket små möjligheter att komma i kontakt med civilbefolkningen. Det kan gå månader innan en journalist ens får tillfälle att tala med en kines utanför den officiella apparat, som byggts upp för att tillgodose

journalisterna. Ändå rapporterar man flitigt hem, men rapporterna innehåller bara det som myndigheterna varit vänliga att förse dem med. Först på den allra senaste tiden har det varit möjligt att få ut rapporter som inte helt återspeglar den kinesiska regimens officiella uppfattning. Det är när missnöjda bönder, klädda i trasor, har tagit sig till Peking för att protestera utanför Kommunistpartiets högkvarter. De protesterande representerar hundratal miljoner människor, men ändå har journalister som vallats runt i Kina barn kunnat rapportera om lyckliga och välmående bönder! Det är ingen tillfällighet, och Leys visar övertygande varför det förhåller sig så. Journalisterna har helt enkelt varit flata och okunniga.

Den kinesiska regeringen ser till att gäster i landet blir väl omhändertagna. Fast bosatta utlänningar förses med kokerskor och tjänare från en särskild avdelning inom utrikesdepartementet.

Låt oss bara se på ett exempel hur myndigheterna behandlar och utnyttjar sådana människor. Leys berättar om en bekant, en asiatisk diplomat. Han hade en kinesisk kock, som var i fyrtioårsåldern. När diplomaten skulle lämna Peking efter fyra år gav han kocken en liten avskedspresent. Diplomaten hade flera gånger tidigare försökt ge kocken en present från sitt hemland, eller något annat utländskt. Men det vågade kocken inte ta emot. Nu hade han bestämt sig för att skaffa något kinesiskt, så att han inte skulle ställa kocken i en brydsam situation. Han fick tag på en kinesisk reservoarpenna av förvånansvärt god kvalitet och gav den till kocken. Kvällen innan diplomaten skulle resa hade kocken kommit bestört och berättat att man tagit hans reservoarpenna. Det var byråkraternas i utrikesdepartementet som hade gjort det.

Kocken fick en lön på 40 yuan i månaden av utrikesdepartementet, men diplomaten måste betala 120 till departementet. Kocken hade familj med fru och sex barn. De bodde i en by sju mil från Peking. Dit fick kocken åka en gång i månaden. Han cyklade och kunde då utnyttja sin enda lediga natt hos familjen. Övriga nätter måste han tillbringa i utrikesdepartementets sovsalar för dem som var anställda hos diplomater.

Kocken hade inte själv begärt att få bli kock. Han hade varit bonde, men man hade bestämt att han skulle bli kock.

Diplomaten hade försökt bli närmare bekant med kocken, och inbjudit honom att äta middag tillsammans, i stället för att de skulle äta maten var för sig. Det var för mycket för kockens nerver. Han klarade inte av det. Det stred antagligen grovt mot de instruktioner han hade från departementet.

Det här var bara en av många episoder i Leys mycket läsvärda bok, en bok som ger en helt annan och säkerligen betydligt sannare bild av Kina, än vad man får i de hastigt ihopkomna reportageböckerna, artiklarna från devota kommunister, eller dem som duperats av skickliga guider och handledare från propagandaavdelningarna i Peking.

Carl G. Holm

Fler röster

I förra numret av *Contra* lämnade vi uppgifter om röster på småpartierna i rikslagsvalet. Det var "det officiella slutresultatet" enligt Riksskatteverket, som administrerar valet. Riksskatteverket har räknat småpartierna en gång till och hittat fler röster. Det var 116.926 och inte 115.054 (som uppgavs i förra *Contra*) som röstade på småpartierna.

Rösterna fördelade sig enligt följande:

KDS	75.993
Sveriges Kommunistiska Parti	10.862
Arbetarpartiet Kommunisterna	10.797
Hälsa- och miljöpartiet	6.985
Nya Partiet	3.925
Skånepartiet	2.368
Centrum-Demokraterna	2.348
Kommunistiska Arbetarförbundet	1.802
Europeiska Arbetarpartiet	157
Opinionspartiet	84
Ren värld	70
Miljöpartiet	49
Framstegspartiet	43
Nordiska Rikspartiet	18
KPML(r)	17

De kommentarer som gjordes i förra numret av *Contra* beträffande de olika partierna gäller oförändrade. I förteckningen ovan har vi tagit med alla partier som fått minst 10 röster i den officiella sammanräkningen.

Alla partier som nämns i tabellen, utom KDS, SKP och APK, har fått fler röster än vad som framgår av tabellen. De länsstyrelser som sköter sammanräkningen har nämligen haft olika principer för att redovisa röster under beteckningen "övriga". I Stockholms stad och län och i Hallands län har varenda röst redovisats separat. I Jönköpings län, Älvsborgs läns norra och Älvsborgs läns södra samt i Jämtlands län har inte ens Hälsa- och Miljöpartiet redovisats separat. I just dessa valkretsar noteras ett stort antal röster under rubriken "övriga", upp till 303 stycken i Jönköpings län. Flertalet av dessa har antagligen gått till Hälsa- och Miljöpartiet.

Övriga län har redovisat varierande antal småpartier och samlat mellan 4 och 151 röster under rubriken "övriga", som sammanlagt i landet fick 1.342 röster. Det gör att det inte går att få fram något helt "rättvist" resultat för småpartierna.

För kuriosavdelningen kan noteras att bland de småpartier som fått mindre än 10 röster noteras "Förändrar ingenting", "De med goda och visa hjärta", "Folket", Göran Pronts Heliga Framstegsparti (Sveriges svar på ayatollah Khomeini?), Hammarby IF, Kalle Anka, Missnöjespartiet, Nationella Socialist Liberalerna, Oförändrad Värld, Ultra-Liberalerna, Utopiska Lyckopartiet och slutligen partiet "XYZ".

Det bör slutligen noteras att 31.471 röster var ogiltiga. Erfarenhetsmässigt innebär det i stort sett enbart blanka röster.

Studieförbund

De studieförbund som finns i landet är vanligen knutna till någon organisation, ofta ett politiskt parti, fackföreningsrörelsen eller dylikt.

Studieförbunden anordnar studiecirklar och annan studieverksamhet, och för detta får man ett generöst statligt stöd. Det statliga stödet bygger på antalet kursstimmar, kursdeltagare etc. och kan räknas fram på grundval av fastställda regler. Därutöver får studieförbunden vissa speciella bidrag, men dessa är på den centrala nivån ganska begränsade.

Desto mer tilldelas studieförbunden i kommunala bidrag.

De kommunala bidragen är dessutom i stor utsträckning godtyckliga till sin storlek. Detta används inte sällan i socialdemokratiskt styrda kommuner för att gynna det egna studieförbundet ABF.

Detta kan belysas av bidrag som utdelats i Luleå kommun.

	kr	kr/tim
ABF	896.400	26:38
Medborgarsk.	253.000	12:20
TBV	94.600	8:31
Vuxensk.	158.400	19:54
SKS	27.300	7:30
Nykerhetsr.	19.800	5:76
SFR	55.200	18:06
FS	9.400	8:39
KFUM/K	6.100	6:75

I Jokkmokk ser det ut på följande sätt:

	kr	kr/tim
ABF	210.500	50:02
SFR	90.000	34:05
SKS	13.000	12:54
Medborgarsk.	12.000	6:83
IOGT/NTO	800	10:00
FS	200	12:72
FU	0	0

ABF står socialdemokratiska partiet nära. Medborgarskolan står moderaterna nära och Vuxenskolan tjänstgör som såväl folkpartiets som centerns studieförbund.

(Sunt Förnuft)

Kommunist i häktet

En av de förläggare som genom åren kunnat påräkna gott stöd för sin utgivning från Statens kulturråd är Bo Cavefors i Lund. Han är kommunist och utgivningen har varit därefter – bland de senast utgivna böckerna märker man memoarer från ledaren från den allmänt som fascistiskt ansedda "Nysvenska rörelsen", Per Engdahl. Antalet titlar från kommunistiska författare kan räknas i hundratal på Cavefors förlag.

Cavefors fick förra året, utan något ordentligt anbudsförfarande, det statliga Kulturrådets uppdrag att ge ut Strindbergs samlade verk.

Sedan tillvägagångssättet vid valet av förlag kommit upp till debatt tvingades Kulturrådet backa, och utlysa utgåvan på anbud, som vanns av Almqvist & Wicksell.

Cavefors var den som nu ansåg sig felaktigt behandlad av Kulturrådet, och rådet har nyligen beslutat att tilldela förlaget 50.000 kronor som ersättning för att man inte fick uppdraget som Strindbergsutgivare!

Cavefors' bokförlag gick i konkurs för en tid sedan. Men utgivningen fortsätter nu på ett förlag med likartat namn och från Cavefors' systerföretag i bland annat Schweiz.

Vid konkursen uppdagades det att Cavefors under flera år inte betalat tryckeriräkningar, royalties, översättararvodet etc. Bland de leverantörer som råkat värst ut är ett företag som ägs av Svenska Kyrkan, nämligen Håkan Ohlsson Boktryckeri i Lund. Det företaget hade miljonfordringar på Cavefors' förlag.

Cavefors har efter konkursen lyckats sälja det boklager som tillhörde konkursboet, enligt tidskriften *Opinion*. Cavefors har suttit häktad i Lund misstänkt för konkursbedrägeri och andra ekonomiska brott. Häktningen motiverades av länsåklagare Lennart Eliasson med att Cavefors haft planer på att flytta till Schweiz, där han har ett företag som figurerat i en del av transaktionerna i anslutning till konkursen.

Skrivbyråer

Samhället har bestämt att skrivbyråer är något riktigt fult och skumt. Skrivbyråer har sekreterarpersonal som kan lånas ut till företagen för att tjecka tillfälliga arbetstoppar eller för att ersätta sjuka eller lediga personer. Skrivbyråerna tar fullt arbetsgivaransvar och sköter om personaladministration, skatter etc. på ett föredömligt sätt. Skrivbyråerna misstänks emellertid ofta för ett av de värsta brotten i samhället idag: att bedriva olaga arbetsförmedling! Skrivbyråerna har idag cirka 4.000 anställda. Reglerna kring deras verksamhet är mycket strikta. Arbetsledning måste i detalj ske från skrivbyråns sida. Om en sekreterare arbetar på ett företag får vederbörande endast utföra exakt vad som specificerats i överenskommelsen mellan byrån och företaget. Om man kommit överens om att sekreteraren skall skriva exempelvis 50 brev, och det råkar bli 51, måste en ny order och nya överenskommelser träffas för det sista brevet. Att sitta i telefonväxel är helt förbjudet för skrivbyråernas personal, eftersom det inte går att precisera hur många samtal som skall kopplas i förväg!

Samtidigt berättas det om hur den offentliga arbetsförmedlingen sköter sig. I Hudiksvall sökte kommunalhuset vaktmästare. Arbetsförmedlingen fick på tre veckor fram en enda (olämplig) sökande. En annons i lokaltidningen gav femtio svar första dagen.

De arbetslösa klagar på arbetsförmedlingen att den inte kan skaffa fram några arbeten, och företagen klagar på att den inte kan få fram arbetskraft genom arbetsförmedlingen. LO-ekonomen Per Olof Edin menar i en färsk intervju att arbetsförmedlingen är ineffektiv. Han föreslår att antalet arbetsförmedlare ökas med 4.000!

Ineffektiviteten är säkerligen stor, men den löses knappast genom att utöka organisationen. Frågan är hur länge de arbetslösa kommer att acceptera förbudet mot privat arbetsförmedling. Om en organisation som är tvingad att ta betalt för sina tjänster skulle kunna konkurrera ut den skattefinansierade arbetsförmedlingen vore det värt ett försök. För skattebetalarnas, de arbetslösa och de arbetssökande företagens skull.

Vänstern som försvann?

Var vänstervägen något som kom och försvann lika snabbt i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet? Det menar biträdande professorn vid sociologiska institutionen i Lund i en rapport som han utarbetat år Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar. Swedner är känd för många studenter som författare till en av de mest använda läroböckerna i sociologi på grundnivå.

Swedner har studerat ungdomsgrupper i Malmö. Urvalet är ganska litet, men man har istället gjort grundligare intervjuer. Om ungdomarna delas upp i två grupper efter ålder, visar det sig att närmare femtio procent i den äldre gruppen, 26-34 år sympatiserade med vänsterpartierna, medan motsvarande siffra för de yngre, 16-25 år, bara är 25 procent. Swedner menar att detta beror på att de äldre ståndpunkter formulerades när "vänstervinden" blåste som starkast åren 1963-1969.

Det finns en annan tänkbar förklaring, att de yngre när de blir äldre ändrar uppfattning. Tyvärr går Swedner inte in på att undersöka denna alternativa förklaring till situationen.

Man har dock studerat när det politiska ställningstagandet skedde, och kommit fram till att de som sagt sig ta politisk ställning, och gjort det under åren 1963-1969 till övervägande del har vänstersympatisörer, medan de som tagit ställning såväl före som efter denna period till övervägande del har borgerliga sympatier.

I rapporten redovisas även inställningen till 24 länder. Man har låtit de intervjuade värdera ländernas politiska system på en sjugradig skala. Anmärkningsvärt är att kommunistiska och socialistiska u-länder får betydligt bättre värden än markandorienterade u-länder. När det gäller Europa följer dock bedömningen ett mer naturligt mönster. De västeuropeiska demokratierna får höga värden, medan de kommunistiska staterna får låga värden.

USA och Kina ges nästan samma värde i mitten på skalan! Långt under Västeuropa, men lika långt över Osteuropa. Att världens största kommunistdiktators politiska system kan jämföras med USA:s i en undersökning av genomsnittlig svensk ungdom är ett skrämmande bevis på inflytandet från otillförlitliga massmedia.

Nya medlemmar

En av Contras prenumeranter i Västerbotten berättar att han nyligen fått ett brev från SSU med rubriken "Till Dig som är ny som medlem i SSU". Han var inte ensam om att ha fått ett sådant brev, som även andra som inte uttryckt det minsta intresse för SSU räkat ut för. SSU kan lyfta bidrag på såväl kommunal som läns- och riksnivå för alla registrerade medlemmar.

(Forts. från sid. 17)

står inte partiet utan "de folkdeputerades sovjeter". Endast termen är demokratisk. Partiets makt finns samlad i ledningen. "Centrums knytnäve måste vara allestädes närvarande", sade Lenin. Bara ledningen vet vad som är till hela folkets bästa. Sanningen är så sällsynt, att det är ett privilegium att känna den. Folket får slagord. Förmågan att tänka självständigt och annorlunda är misstänkt. Att veta kan rent av betraktas som den viktigaste partifunktionen. Därifrån är steget kort till ofelbarhet. Enskilda partimedlemmar, Lenin kanske undantagen, har kunnat fela, inte partiet.

Partihierarkin byggs upp genom "kaderpolitiken". På alla områden, i ämbetsverken, i industrin, i armén, i utbildningsväsendet etc., finns ett antal poster, som bara får besättas av partiet. Dessa förtroendeposter, den berömda "nomenklaturen", är förtecknade på listor. Karriär sker i stort sett efter den där uppgjorda tågordningen. Denna nyfeodala adel — Milovan Djilas sade "den nya klassen" — har monopol på ledande poster, och en viss juridisk särställning. Ännu viktigare än ideologisk rättrohet är att rätta sig efter de överordnade.

Partiets högsta organ är nominellt *partikongressen*, som måste inkallas åtminstone en gång vart femte år. Denna väljer *Centralkommittén*, som ur sin krets utser *Politbyrån* (partiets högsta kollektivorgan) och *Sekretariatet* (högsta exekutivorgan).

Konstitutionerna 1924 och 1936 garanterade många rättigheter och dessa upprepas i konstitutionen 1977, t.ex. "yttrande-, tryck-, mötesfrihet och frihet till gatutåg och demonstrationer" (Artikel 50) — på villkor att de inte utövas. Förbehållet anges i artikel 39: "Medborgarnas utnyttjande av fri- och rättigheter får inte inskränka på samhällets och

statens intressen eller andra medborgares rättigheter". Det låter rimligt. Haken är som vanligt, att i sista hand inte konstitutionen utan ledningen bestämmer. Denna avgör, vad det innebär att "respektera det socialistiska umgängets regler" och "med värdighet bära den höga titeln medborgare av SSSR" (artikel 59). Frihet att bekämpa socialismen finns givetvis inte. Men friheten att kämpa för socialismen är också inskränkt. Partiet bestämmer vad socialism är och avvikelse från dess linje är som nämnt (ända sedan Lenins tid, alltifrån partikongressen 1921) förbjuden. Garantin för friheten ligger hos samma ledarklack, junta skulle man säga om Chile, som undertrycker friheten.

Författningen 1977 räknar upp fler medborgerliga rättigheter än tidigare men ser samtidigt till att skyddet mot dem blir ännu mer vattentätt. Till nyheterna hör medbestämmanderätt för "arbetskollektiven" (artiklarna 8 och 48). Men detta medinflytande är i praktiken ökat inflytande för partiet, eftersom medinflytande endast tillkommer kontrollerade organisationer som arbetar i "den kommunistiska moralens anda". Artikel 48 bör också tagas med en nypa salt: "Förföljelse på grund av kritik är förbjuden". Meningen, och verkligheten, är närmast den motsatta. Kritik begränsas, förföljelser uppmuntras. Tillåten kritik är vad som brukar kallas "konstruktiv kritik". Kritik mot sovjetstatens ideologi eller ledning är straffbar.

Man frestas säga som Kipling i boken om Kim, hela världens lille vän, att "spelet är så stort, att man bara ser en liten del av det i sänder". Spelet är t.o.m. större än Kims, fast mera monotont. Alla regler syftar, som vi har sett, till att trygga partiets dominans.

Det kallas demokrati. Det är totalitarism.

Melker Johnson

notiser utlandet

Hårda tag i Norge

I Norge tar den socialdemokratiska regeringen initiativ för att minska de sociala kostnaderna. Den som är arbetslös får understödet indraget om han eller hon vägrar att flytta från orten, om arbete kan erbjudas på annan ort. Så långtgående åtgärder skulle den borgerliga svenska regeringen aldrig våga vidta. De skulle försäkra våldsamma protester och tal om "social nedrustning" från den svenska socialdemokratin. (Arbetsgivaren)

Finsk "höger"

Anne-Lise Hammer, norsk högerstudent, deltog i en internationell konferens för konservativa och högerorienterade studenter i München i somras. Hon berättar om den finska delegationen i en intervju i Morgenbladet i Oslo. Hammer menar att de finska "konservativa" studenterna är så östorienterade att de blivit en belastning för de övriga organisationerna. En del av finnarna kom till mötet iklädda sovjetiska arbetsuniformer sedan de tillbragt sommarferien i Sovjet! Finnarna föreslog vidare att de konservativa organisationerna skulle uppta samarbete med de politiska ungdomsorganisationerna i Osteuropa! "Man blir förtvivlad" säger Anne-Lise Hammer. (Morgenbladet, Oslo)

Rasdiskriminering i USA

I USA har Högsta Domstolen med fem röster mot två beslutat att rasdiskriminering är tillåten på arbetsplatser. Beslutet avser diskriminering av vita — diskriminering av svarta är fortfarande otillåten. Målet gällde stålarbetaren Brian Weber vid Kaiser Aluminiums fabrik i Louisiana. Weber anställdes vid fabriken 1968, samtidigt med Jim Nailor, som är svart. Jim Nailor blev intagen på företagets internutbildning bara på grund av att han var svart. Nailor har nu avancerat inom företaget tack vare vidareutbildningen, och tjänar 25.000 \$ om året. Weber får nöja sig med grundlönen för okvalificerade arbetare på 18.000 \$. Det stod helt klart att Nailor tagits in i utbildningsprogrammet enbart på grund av sin hudfärg. Högsta Domstolens majoritet ansåg inte att detta stred mot lagen om medborgerliga rättigheter från 1964, som förbjuder rasdiskriminering på samma sätt som konstitutionen gör det. (The Economist, London)

Arbetslöshet i Kina

I socialisternas drömvärld existerar inga sociala problem i de socialistiska staterna, exempelvis Kina. Där finns ingen arbetslöshet, eftersom samhället "planerar" allt till det bästa.

Att det inte förhåller sig så har varit känt för alla Kina-kännare sedan länge. Nu har regimen själv medgett det, även om formuleringen är kryptisk. Kineserna har nyligen medgett att "tjugo miljoner människor fortfarande väntar på att bli anvisade en tjänst", flertalet av dessa anges vara under 30 år.

Sri Lanka väljer den kapitalistiska vägen

Vid valet i Sri Lanka (Ceylon) 1977 kastades den tidigare socialistiska regeringen ut med besked. Den nya regeringen under Junius Jayawardene har uppfyllt sina valloften och för en utpräglat "kapitalistisk" politik. Skatterna sänktes kraftigt, en rad tillståndskrav och krav på licenser avskaffades, priskontrollen avskaffades, tullarna sänktes och livsmedelssubventionerna sänktes.

Åtgärderna börjar nu ge resultat. Den ekonomiska tillväxten har ökat från 3 till 6 procent per år, vilket gör att det nu för första gången är ordentligt marginal till folkökningen. Och de utländska investeringarna har ökat med 13 gånger sedan 1977, något som snabbt skapar tiotusentals nya jobb.

(Reason, Santa Barbara)

Puerto Rico

Puerto Rico är en del av USA, men inte delstat. Diskussioner om att låta Puerto Rico bli en delstat pågår, men än så länge har ön status som "Commonwealth". Den guvernör som valdes 1977 vann på ett skatteprotestprogram. Den extraskatt på fem procent, som infördes i samband med Korea-kriget, avskaffades redan 1977. 1978 sänktes den ordinarie inkomstskatten med 5 procent — och ytterligare 5 procent planeras för 1980. Omsättningsskatter och punktskatter har också minskats eller tagits bort.

Skattesänkningarna har lett till en fenomenal ekonomisk tillväxt. På tre år har 107.000 nya jobb skapats! Och tillväxten i bruttonationalprodukten har nått sex procent. Innan skattesänkningarna hade Puerto Rico årliga statliga budgetunderskott, men nu har man fått ett överskott på 50 miljoner \$, eftersom den ekonomiska tillväxten förbättrar skatteunderlaget.

(Reason, Santa Barbara)

Barn skickas till Kuba

I årtal har småbarn från Folkrepubliken Kongo skickats till Kuba för ideologisk skolning. Transporten till Kuba sker trots barnens och föräldrarnas protester. Ibland måste våld tillgripas för att få in barnen i flygplanet. Saken avslöjades sedan en pilot från Air Afrique vägrat att ta ombord de 200 barn man ville skicka med honom utan föräldrar eller andra vuxna följeslagare.

Barnen var i sexårsåldern. Det har senare blivit bekant att kongoleserna skickar iväg barn i åldrarna från sex till femton år för treårig ideologisk skolning på Kuba. En del kurser varar längre, upp till femton år har det sagts.

Kongo är ett strängt marxistiskt land med nära förbindelser med Sovjetunionen.

(Die Welt)

Påklätt i Bulgarien

När Englands landslag gästade Bulgarien för en tid sedan var det mycket varmt. Tre av fotbollsspelarna tyckte att det var så varmt att de ville solbada utanför hotellet där de bodde. För att göra det tog de av sig tröjorna. Polisen ingrep snabbt och grep de tre. De fördes in på hotellet, tvingades ta på sig tröjorna och dömdes omgående att betala ungefär 20 kronor var i böter.

("Shoot")

Smygkapitalism

Även i Kommunism-Kina smyger sig kapitalismen in i samhället. Sedan 1978 har 30.000 marknader öppnats på vilka bönderna kan sälja jordbruksvaror från de privata jordlotterna. Prissättningen är fri.

Den odlade arealen i Kina har annars sjunkit sedan kommunisternas maktövertagande (från över 110 miljoner hektar till under 105 miljoner hektar). Detta trots att endast drygt 10% av landets yta är uppodlad.

Kambodja

I Kambodja är Pol Pots guerillastyrkor nu hårt trängda. Den Vietnam-stödda Heng Samrin-regeringen väntas utplåna de sista resterna av Pol Pots styrkor under det kommande halvåret. Det innebär emellertid inte att motståndet mot Heng Samrin upphör. Den högerorienterade befrielse rörelsen Khmer Serai under förre premiärministern Son Sanns ledning vinner snabbt i styrka. Khmer Serai har nyligen bildat takorganisationen FNLP, Nationella Fronten för Befrielse av Khmerfolket. Det hävdas i initierade kretsar att den kinesiska regeringen skall vara beredd att överföra sitt stöd från Pol Pot till den nya rörelsen, trots att den är högerorienterad.

Huber Matos

Kubas mest kände politiske fånge, fackföreningsledaren Huber Matos, har frisläppts sedan han avtjänat hela sitt straff på 20 år. Han har nu kommit till Costa Rica, där han berättat om att han utsatts för tortyr flera gånger under fängelsetiden. 1973 fick han exempelvis vänstra handen skadad och flera revben brutna under tortyr. Matos hoppas att han skall få flytta vidare till USA.

Progressivt

Världskyrkorådet betecknas i en ny upplaga av "Ateist-lexikonet" från Moskva som en "progressiv organisation" som "arbetar för internationell avspänning och fred." Beskrivningen säger mycket om Världskyrkorådet. Organisationen har bl.a. ekonomiskt stött guerillaorganisationer som haft mord på missionärer på sitt samvete. Frälsningsarmén lämnade förra året Världskyrkorådet i protest mot den politiska snedvridningen av rådets verksamhet.

Edward Kennedy

Edward Kennedy har nu officiellt sagt att han kandiderar i presidentvalet 1980. Kennedy blir 48 år 1980. Han anses allmänt som den minst begåvade av de tre politiskt aktiva bröderna Kennedy. Han har också vid flera tillfällen visat ett omdöme som gör att många betvivlar att han skulle bli en bra president. Visserligen skulle han sannolikt visa större handlingskraft än president Carter, men hur skulle den handlingskraften ta sig uttryck?

Edward Kennedy studerade vid Harvard, ett av de finaste universiteten i USA. Han fick "sitta kvar" ett år, sedan det avslöjats att han lärt en god vän skriva provet i spanska åt sig!

Mer känd är skandalen i Chappaquiddick 1969. Kennedy har själv medgett att hans handlande var "oförsvarligt".

Kennedy är känd för att vara svag för kvinnor och starka drycker. Den 18 juli 1969 deltog han i en fest på den lilla ön Chappaquiddick. Vid festen deltog Kennedy, åtminstone fyra gifta män utöver honom, samt sex unga ogifta flickor. Vid festen tömdes åtskilliga spritflaskor.

Enligt Ted Kennedys egen berättelse skall han ha erbjudit Mary Jo Kopechne lift till den sista färjan till Martha's Vineyard. För att komma till färjan skulle man köra rätt fram på den stora asfalterade vägen. Men Kennedy klarade inte av detta utan körde fel, han svängde 90 grader in på en liten grusväg! Kennedy körde mer än en kilometer längs grusvägen, utan att upptäcka att han kört fel, säger han själv. När han kom till en mindre bro körde bilen av, och ner i vattnet, trots att bron hade kanter i form av cirka 30 cm höga stockar. Bilen landade upp och ner i vattnet, som var ungefär två meter djupt. Kennedy tog sig själv ur bilen, men Mary Jo blev kvar. Hon hittades i död i bilen morgonen därpå. Det var inte Kennedy som hade kallat på hjälp, utan en fritidsdykare som hittade bilen. Dykaren, John Farrar, menar att Mary Jo hade överlevt i bilen i flera timmar. Det fanns nämligen en luftbubbla kvar i bilen. Hon dog

av kvävning, inte drunkning, menar Farrar.

Hade Kennedy agerat snabbt hade det i så fall funnits goda möjligheter att rädda Mary Jos liv. Men istället för att gå till ett närbeläget hus och ringa efter hjälp promenerade Kennedy hela vägen tillbaka till festen. Det tog en halvtimme. Men där ringde han inte heller efter hjälp. Telefonbolaget har registrerat sjuutton rikssamtal under natten från huset, men inget av dessa sökte hjälp för att rädda Mary Jo.

Kennedy hävdar att han senare sam över till Martha's Vineyard, eftersom sista färjan gått, och tillbringade natten på ett pensionat. Först klockan tio morgonen därpå anmälde Kennedy olyckan. Under tiden hade vännerna hunnit städa undan spritflaskorna från festplatsen. Mary Jos döda kropp hittades redan halv nio på morgonen.

Om vi ser på Kennedys politiska ställningstaganden så är det att notera att han antytt att USA bör närma sig PLO, och att han har stött Carters politik gentemot Iran, under tiden som närmast föregick shahens fall, och att han stött den amerikanska politiken gentemot Nicaragua före och efter Somozas fall.

På det inrikespolitiska området har han främst gjort sig känd som förespråkare för en federal sjukförsäkring.

Lyckad skattereform

Nu har verkningarna av "skattereformen" i Kalifornien förra året börjat märkas i Kalifornien. "Förslag 13" förra året innebar som alla vet en drastisk sänkning av fastighetsskatterna. Vänstern talade om social nedrustning och ekonomisk katastrof för delstaten. I Sverige har socialdemokraterna fört fram liknande synpunkter på utvecklingen i Kalifornien. Det är ingen mätta på vilka olyckor som drabbat staten enligt svensk fackförbundspress.

Nu har emellertid de kaliforniska väljarna själva fått säga vad de tycker om åtgärderna. Förslag 13 stöddes 1978 av 64% av väljarna. I år fanns ett motsvarande förslag uppe till omröstning, förslag 4. Förslag 4 innebär en spärr för delstatens utgifter, genom att de fryses på nuvarande nivå räknat per invånare. Förslaget fick 74% ja-röster. Ett annat förslag, som fick två tredjedels majoritet, syftar till att få slut på "bussningen" av skol-elever, dvs. att man kör elever till andra skoldistrikt för att "blanda" eleverna från olika områden i bra respektive dåliga skolor. Detta förslag kommer emellertid att prövas i domstol innan det träder i kraft.

Radio Fria Kuba

En radiosändare som kallar sig "Radio Fria Kuba" driver regelbundna sändningar på Kuba. Stationen har pejlats in till Sierra Maestra-området på östra Kuba. Den sänder anti-Castro-program varje kväll klockan nio. Castros diktatur angrips i sändningarna av "kommendant David", det täcknamn som Castro själv använde sig av när han förde kampen mot den dåvarande Batista-diktaturen. (*Intern Informationen, Interlaken*)

Polen

Nya oppositionsgrupper växer snabbt upp i Polen. Nu börjar oppositionen visa upp en pluralistisk struktur, med många olika program och åsiktslinjer företrädna. Förutsättningen för en framtida övergång till ett demokratiskt samhälle.

Nyligen blev det bekant att ett politiskt parti med namnet *Stronnictwo Ludowe* bildats. Partiet arbetar för att förbättra böndernas villkor.

En annan organisation som tar sig an böndernas intressen är *Osrodek Myśli Ludowej*, som bildats av flera framstående funktionärer från det 1948 förbjudna Bondepartiet.

Familjeplanering

För att få stopp på befolkningstillväxten i Kina tillämpar de kinesiska myndigheterna en regelrätt diskriminering av barnfamiljer.

I provinsen Kiangsu får varje familj med bara ett barn 40 yuan/år i extra bidrag (motsvarar en månadslöne). Man slipper också betala skolavgifter. Föräldrarna får 75% av lönen i pension, mot normala 70%. Om familjen får ett andra barn måste de pengar som utbetalts för det första barnet återbetalas.

I staden Nanchang får familjer med ett barn 4 yuan i månaden, till dess att barnet fyllt 14 år. Pensionen blir högre för dem som bara har ett barn.

I Shanghai får föräldrarna 5 yuan per månad om de har en flicka och 3 yuan per månad om de har en pojke.

Inflation i Kina

I Kommunist-Kina når inflationen nya höjder. Priserna på fisk och kött höjdes nyligen med 33%! (*The Economist, London*)

Byråkratin kostar

En tysk undersökning visar att "byråkratkostnaden" vid internationell handel motsvarar 7,5% av varans värde! Det är ungefär lika mycket som en svensk genomsnittstullsats. Skall man komma någon vart i fortsatt liberalisering av den internationella handeln, så är det måhända bättre att göra en insats för att minska byråkratin, än att sänka tullarna.

Det kan tilläggas att man i England uppskattat byråkratkostnaderna till 10%, men förhoppningsvis är vi i Sverige lika effektiva som västtyskarna.

Wiehanh-kommissionen

I Sydafrika har nyligen den s.k. Wiehanh-kommissionen lagt fram ett förslag till ändrade lagar på arbetsmarknaden. Det innebär att svarta fackföreningar kommer att få full förhandlingsrätt och helt likställas med fackföreningar för vita arbetare. Möjlighet avses även öppnas för "blandade" fackföreningar, som ett andra steg i de långtgående reformerna på den sydafrikanska arbetsmarknaden.

NYTT FRÅN FÅNGLÄGREN

"Hemliga" specialdomstolar i Sovjet

I Sovjet finns det hemliga specialdomstolar. I Väst har deras existens varit okänd tills helt nyligen. Rapporten om specialdomstolarna har nått ut i den s.k. Helsingforsgruppen i Moskva 75:e rapport. Dokumentet redogör för flera fall där sådan domstolar har dömt. Fysikern Jurij Jarim Agajev är ett av fallen. Han anslöt sig först nyligen till Helsingforsgruppen och fick då sparken från sitt arbete vid Institutet för kemisk fysik. Hans överklagande av avskedet avvisades av den ordinarie "folkdomstolen" i Moskva och hänvisades till "Specialdomstol 12".

I sovjetisk rättsvetenskaplig litteratur står nästan ingenting om specialdomstolarna. Juristen V. Chalidse berör frågan i en fotnot i en av sina böcker. Och i "Krönika över löpande händelser" nummer 43 berättades att specialdomstolar upprättats för att pröva mål som berörde personer i verksamheter som var av "betydelse för staten".

Redan i Stalins författning 1936 omtalas specialdomstolarna, men där omnämns de bara i en uppräknings av existerande domstolar. Någon reglering av domstolarnas verksamhet har aldrig offentliggjorts. I andra upplagan av "Stora Sovjetencyklopedin" sägs att specialdomstolarnas verksamhet regleras i militär-lagarna.

I den nya sovjetiska författningen från 1977 sägs inget om specialdomstolarna. De omnämns inte i artikel 151, där det finns en uppräknings av sovjetiska domstolar.

De sovjetiska specialdomstolarna betecknas enbart med nummer, som den ovan nämnda Specialdomstol 12. Specialdomstolarna hand-

lägger inte enbart brottmål, utan även civilmål, inklusive arbetsrätt och familjemål. Personer som arbetar i ett företag eller ett område som klassas som "viktigt" behandlas av specialdomstol istället för av vanlig domstol.

Dokumentet från Helsingforsgruppen diskuterar skillnaden mellan rättegång inför lyckta dörrar och rättegång inför specialdomstol. Vid rättegång inför lyckta dörrar måste domen offentliggöras, sedan målet avslutats. En dom vid en specialdomstol förblir emellertid hemlig, trots att detta strider mot artikel 157 i den sovjetiska författningen. Vid en specialdomstol är det dessutom staten som utser försvarsadvokat. Det är svårt att skaffa upplysningar om specialdomstolarnas verksamhet, men helt klart är att de begränsar åtskilliga sovjetiska medborgares författningens lika rätt till likhet inför lagen, menar avslutningsvis Helsingforsgruppen i Moskva.

Eberhard Sachs

Eberhard Sachs är 42 år och lastbilschaufför. Han greps den 4 augusti 1964 och dömdes till livstids fängelse för "spioneri". Eberhard Sachs flydde från Östtyskland 1960. Han greps när han försökte få ut hustru och barn den 4 augusti 1964. Han satt mer än två år i häkte innan säkerhetstjänsten i Östtyskland beslöt sig för att han skulle anklagas för spioneri. Sachs sitter i det östtyska specialfängelset Bautzen II. Hustrun Elfriede, sonen Uwe (20) och dottern Nina (18) väntar på att han skall frigges. De bor i Weimar i Östtyskland.

(Die Freiheitsglocke, Bonn)

Herbert Fischer

Herbert Fischer är 43 år. Han var bokhållare i ett kooperativt hantverksföretag när han greps 1970. Han är dömd för "statsfientlig bet" till 15 års fängelse. Brottet bestod i att han var frispråkig och kritiserade missförhållanden i företaget och samhället.

Även Herbert Fischer sitter i specialfängelset Bautzen II. Hans fru Anni och sönerna Frank (16) och Gerhard (18) bor i Schweina i Östtyskland. Medfångar till Fischer berättar att han inte gett upp sin kritiska hållning i fängelset. Hade han valt att "hålla tyst" i fängelset hade han möjligen blivit frisläppt vid någon av de amnestier som Östtyskland genomfört.

(Die Freiheitsglocke, Bonn)

Vladimir Sjelkov

Den 83-årige (!) sjundedagsadventisten Vladimir Sjelkov dömdes nyligen av en domstol till fem års arbetsläger med hård regim för förtal av Sovjetunionen. Fyra andra kristna fick samma straff. I brottsrubriceringen ingick också "socialt skadlig religiös verksamhet." Sjelkov har tillbringat 24 av sina 83 år i fängelse på grund av sin religiösa tro.

(Conviction, Los Angeles)

CONTRA

För frihet – mot socialism

oberoende borgerlig tidskrift
ISSN 0347-6472

Utgivning:

Contra utkommer med sex nummer per år. Nästa nummer utkommer i februari 1980.

Ansvarig utgivare:

Christer Arkefors
Stf ansvarig utgivare: Benny Rung

Adresser:

Box 6082, 102 32 Stockholm.
Telefon 08-39 66 81.
Box 426, 701 06 Örebro.

Prenumeration:

26 kronor (eller mark) per år.
Postgiro 85 95 89-4.
Bankgiro 261-2638.
Finskt postgiro 1125 82-9.

Redaktion:

Christer Arkefors, Géza Mólnár, Carl G. Holm, Benny Rung och Claes Almgren.

Speciella medarbetare:

Robert Gothius, Klas von Holst, Andrzej Olechno och Thomas Nilsson. *Utlandskorrespondenter:* Allan C. Brownfeld, Washington; Harry Jones, London; Vincent H. Miller, Toronto och Per Danielsen, Oslo.

Presslagd 1979-11-26